

MELLÉKLETEK

Címszavas tartalom

Első könyv 1867–1918

I. Fejezet

A magyarországi románok gazdasági helyzete és megélhetési lehetőségei

A román parasztság helyzetének alakulása. A jobbágyság eltörlése. A román határőrezredek birtokainak sorsa: a magyar kormány megerősíti a román határőrezredek leszármazottainak birtokjogát. Gazdag román községek, vidékek szerint. A román paraszti birtokmennyiség növekedése a dualizmus korában. Akié a föld, azé az ország. A magyar földművelésügyi minisztérium a román gazdasági művelődés fejlesztéséért. A román szövetkezeti mozgalom sikerei. Az alkoholizmus és a szegénység okai. A szászok gazdasági sovínizmusa. A romániai parasztság sorsa. A román iparosok. A román kereskedelem fejlődése. A román pénzügyintézetek felvirágzása. A román értelmiségi osztály. A Gazeta Transilvaniei megállapítása 1912-ben: „A magyar uralom alatti román társadalom egészségesebben fejlődik, mint a más országokban élő román társadalom.” Román hivatalnokok és tisztviselők. A román megyei tisztviselők irredentizmusa. Román hivatalnokok és értelmiségiek 1914-ben. Még a magyar kúria bírái között is volt román nemzetiségű bíró. A fejlődés összefoglalása és értékelése.

II. Fejezet

A román nyelvhasználat a magyar államban

A nemzetiségi egyenjogúság tárgyában hozott 1868:XLIV. törvénycikk rendelkezései. A végrehajtás kérdése. A törvény előzményei, román politikai merevség. A törvényt a megszázas után a legtöbb helyen végrehajtották. A Tribuna és Slavici megállapításai. A román nyelv jogainak sérelme az igazságszolgáltatásban. Nyelvhasználat a falusi közigazgatásban. Magyar nyelvű ügyvitel a egyes, magyar–román lakosságú vármegyékben. A magyar tisztviselői visszaélések pszichológiai háttere: bizalmatlanság a román irredentizmus miatt. Harc a románok politikai passzivitása ellen. Az aktivitás hívei a nyelvi jogokért. A szászvárosi Libertatea a nemzetiségi törvényről és a nyelvhasználatról. A román helységnevek korlátlan használata. A hatóságokhoz beadott folyamodványok nyelve. Nyelvhasználat megyegyűléseken és városi hivatalokban. A román nyelvhasználat biztosítása Hunyad és Szolnok–Doboka megyék gyűlésein és a többi vármegyében 1905 után. Román nyelvhasználat a mindennapi életben. A román nyelv sorsa a többi szomszédos államban. Végkövetkeztetés.

III. Fejezet

A románok egyházi helyzete a magyar államban

A két román egyház helyzete a kiegyezés előtt. A görög katolikus román egyház önálló szervezetének biztosítása. A görögkeleti egyház Szervezési Szabályzata. Eötvös József erőteljesen támogatja a román tervezetet. Hivatalos román vélemény: „Az ortodoxok csak Istennek és autonóm érsekségüknek vetik alá magukat.” Az ortodox egyház a román nacionalizmus

védőbástya. Az egyházi és erkölcsi élet elhanyagolása. A baptizmus terjedése az ortodox románok között. Román elismerés a magyar kormányok alatt élvezett egyházi szabadságról. A görög katolikus magyarok helyzete a román egyházban. A hajdúdorogi magyar görög katolikus püspökség felállítása. A román egyházak anyagi helyzete. A görög katolikus és görögkeleti román egyházak földbirtokai. A magyar kormányok a Vallásalapból a görög katolikus, az állami költségvetésből a görögkeleti román egyházakat rendszeresen segélyezik. Az ortodox alsópapság szegénysége, a magyar államsegély folyósítása. A nagyszebeni Román Konzisztórium visszaélései az államsegély szétosztása körül. Az 1898:XIV. törvénycikk a papok állami fizetésekiegészítéséről (kongrua). Az ortodox és görög katolikus román papok fizetésének emelése. A kongrua megvonásának lehetőségei. A magyar kormány liberális politikája. Iorga Miklós véleménye a papok anyagi és társadalmi helyzetéről. A román papnevelő intézetek támogatása. Román egyházközségek magyar államsegélye. Templomépítés magyar anyagi támogatással. A teljes vallásszabadság biztosítása a románok számára. A szerbiai, bulgáriai és oroszországi ortodox románok egyházi jogainak teljes korlátozása. A magyar anyanyelvű katolikus csángók üldözése a román királyság területén.

IV. Fejezet

A magyarországi románság közművelődési helyzete

A./ A román elemi oktatásügy. Az iskolák jellege és száma. Az 1868:XXXVIII. törvénycikk rendelkezései. Az ortodox egyházi iskolák tíz évvel a népoktatási törvény megszavazása után. A tanulók felvétele. Hány román lakosra jutott egy iskola Magyarországon és a román királyságban 1913–14-ben? A román elemi iskolák tanítóinak helyzete. Az 1879:XVIII. törvénycikk a magyar nyelv bevezetéséről a román tanítóképzőkbe. 1882-ig a fiatal tanítóknak el kell sajátítaniuk az állam nyelvét. Türelmi politika a magyarul nem tudó román tanítókkal szemben. 1884-ben, a kiegyezés után 17 évvel 450 tanító tanít, noha magyarul egy szót sem tud. A magyar nyelvvizsga jellege. Az államsegély igénybevétele és fokozatos emelése. A román elemi iskolai tanítás nagyromán szemlélete. Magyarellenes énekek tanítása az iskolákban. Az 1906-os bukaresti kiállítás hatása: az Apponyi-féle 1907:XXVII. törvénycikk megszavazása. A törvény új előírásai. Apponyi elítéli egyes alantasszervek túlkapásait a román iskolákkal szemben. A román elemi oktatásügy az Apponyi-féle törvények után. Az irredentizmus növekedése. Az 1916. évi román háborús támadás Erdélyben. A kultúrtervezés terve csak terv maradt. A román felekezeti és a magyar állami iskolák viszonya. A magyar iskolapolitika súlyos hibája: magyar nyelvű tanítás a román falvak állami iskoláiban. Az 1891:XV. törvénycikk az óvodákról. Ennek hatása a közvéleményre. A románok magatartása az állami iskolákkal szemben.

B./ A középfokú oktatás. 1. A román szakiskolák. A tanító- és tanítónőképző iskolák. A román tannyelvű brassói szakiskola fenntartása a román királyság pénzén. A polgári iskolák. 2. A román gimnáziumok. A gimnáziumok szervezése és fenntartása. A román királyságból jövő pénzsegély szerepe a brassói román iskolák életében. A román tanári kar helyzete. Az 1883:XXX. törvénycikk előírásai. Magyar államsegély a román gimnáziumok tanárainak Apponyi minisztersége idején. A román gimnáziumi oktatás belső szelleme. A román középiskolák története valójában a román nacionalizmus története. Balázsfalva szerepe a román eszmevilág terjesztésében. A román iskolák önkormányzata az 1883:XXX. törvénycikk alapján. A belényesi incidens: a magyar zászló meggyalázása. Irredentizmus a román gimnáziumok

mokban. A brassói román cserkészek magatartása. A tanulók helyzete. Korlátozás nélküli tanszabadság: külföldi román, helybeli magyar és izraelita tanulók a gimnáziumokban. A magántanulók. A magyar iskolapolitika hibái és mulasztásai.

C./ A főiskolai és egyetemi oktatás. A román teológiai főiskolák önkormányzata. A román nyelv és irodalom tanítása kötelező, a magyaré nem. Magyar államsegély biztosítása. A teológiák az irredentizmus melegágyai. Román egyetem hiánya. A magyar egyetemek román tanszékei. A hallgatók felvétele nem esik korlátozás alá. A román egyetemi hallgatók ösztöndíjrendszere. A Gozsdu Alapítvány. A román határőrvidékek és más román szervezetek ösztöndíjai. Évente 200-250 román hallgató tanul ösztöndíjjal. A román hallgatók nacionalizmusa. Silaşi Gergely tevékenysége a kolozsvári magyar egyetem román tanszékén és a román hallgatók között. Az 1884. évi tüntetések Kolozsváron. A román egyetemi hallgatók irredentizmusa. Szerepük a memorandum-per elleni tiltakozás megszervezésében. A román diákegyesület feloszlása. A kolozsvári magyar egyetem rektora biztosítja a román nyelv használatát az egyetemen. A budapesti román hallgatók helyzete. Román Sándor egyetemi tanár alkotmányellenes harca. Elítélése után is meghagyják állásában. A budapesti Petru Maior Olvasóegylet fejlődése és politikai szerepe. A hallgatók irredentizmusa. A szomszédos országok sovinizta iskolapolitikája. A román közművelődés iskolán kívüli szervei: az egyesületek. Az Astra alapítása. Külföldi tagjai között az irredentizmus ismert román képviselői. Szakosztályainak eredményei az 1912. évi közgyűlés adatai alapján. Korlátlan szervezkedési és működési szabadság. II. Károly román király véleménye: „Az Astra tegnap az egyesülést készítette elő”. Más egyletek: kaszinók, nőegyletek. A román színelőadások. A román sajtó. A román lapok irredenta és magyarellenes szerepe.

V. Fejezet

A magyarországi románok jogai és közszabadságai

Az egyéni szabadság. A tulajdonjog. Kisajátítás – egyetlen eset kivételével – nem volt (az államvasutak a Gozsdu-villát és földeket a forgalmi ár háromszorosáért vették meg).

A sajtószabadság. 1867-1914 között előzetes cenzúra nem volt. Sajtóper a nemzetiség elleni izgatás miatt. Slavici 1884. évi sajtópere és felmentése. Második sajtópere, elítélése. A váci államfogházban kitöltött büntetésének önéletrajzában közölt leírása. Nem kaptak sajtópert a román újságírók a következő eljárásokért:

a./ román faji bojkott meghirdetése a magyarokkal érintkező románokkal szemben;

b./ a magyar állam, magyar hatóságok, a magyar emberi természet durva kritikája és neveltségessé tétele;

c./ a román faji tulajdonságok felmagasztalása;

d./ a magyar történelem gyalázása és kigúnyolása.

A gyülekezési és társulási szabadság. A gyülekezési jog liberális szellemű biztosítása. Az 1894. évi rendeletek. Román megállapítás: 1894-ig „olyan formában rendelkezünk a gyülekezési joggal, amelyet mi választottunk magunknak.” 1905–1914 között nagy tömeggyűlések mindenfelé. Az Astra 1911. évi nagygyűlése. Az 1918. december 1-jei gyulafehérvári nagygyűlés. A román nemzeti szabadság. A román nemzeti szimbólumok használatának engedélyezése: nemzeti színek, magyarellenes román himnusz, nemzeti hősök tisztelete, román történelmi események megünneplése. A határokon túli románokkal való érintkezés szabadsága. A románok politikai jogai. A törvény előtti jogegyenlőség. Más országok nemzetiségeinek szenvedései.

Második könyv 1918–1940

I. Fejezet

A magyarok gazdasági helyzete és megélhetési lehetőségei Nagy-Romániában

Brătianu Vintilă nacionalista, sovinszta gazdaságpolitikai elvei: „A román munkát és kezdeményezést minden téren és minden formában támogatni kell [...], az összes kereseti lehetőségeket pedig a románok számára kell fenntartani, akik a kedvezőtlen történelmi körülmények miatt gazdasági és pénzügyi fejlődésükben lemaradtak.” Az állandó állami beavatkozás politikája. Román gazdasági nacionalizmus a földreformban. Nacionalista cél, nacionalista végrehajtás: a románság, népi arányszámához képest 24%-al nagyobb, a magyarság pedig 16,4%-al gyengébb juttatásban részesült. A magyar parasztság meggyengítése: az állami birtokok telepes parasztjainak kisajátítása, a Csíki Magánjavak ügye. A román határőrezredek közbirtokait meghagyják a leszármazottaknak, a csíki székelyekét elveszik, 100 000 székely parasztot fosztanak meg javaiktól. A magyar parasztság további leszegényítése: román állami elővásárlási jog a határszéli birtokforgalomban, a székelyföldi borvizek kisajátítása, a magyarok kizárása a Királyföld vagyonközösségből, a mezőgazdasági adósságrendező törvény előnyeiből stb. Jinga miniszterhelyettes a belföldi román telepítés és a földreform összefüggéseiről, 111 román telep létesítése a magyar–román határ mentén. A román bíróságok által a magyar parasztoknak visszaítélt legelők birtokbavételét a román földművelésügyi miniszter megakadályozza. A székely fürdők állami kisajátítása. Adópolitika a magyar megyékben. Román lap fellépése a székelyek üldözése ellen. A székely kivándorlás. A Maros megyei magyar parasztság anyagi helyzetének javulása a szövetkezeti mozgalom által. A magyar szövetkezeti mozgalom fejlődése 1938-ig. A magyar szövetkezetek elrománosítása 1938–39-ben. A magyar munkásság helyzete. A román szociáldemokrata párt szerepe: szót emel a magyar munkások érdekében. A magyar munkások kizorítása az állami állásokból és a magánvállalatokból. A román nemzeti munkavédelmi törvény faji szempontok szerinti végrehajtása. A magyar iparosok. A kisiparosok az egész erdélyi magyarság kb. 18%-át képezték. Adójuk állandó emelése. Százával adják vissza engedélyüket. Az adóbehajtás nemzetiségi arányai. A magyar ipartestületek megszüntetése, vagyonuk román célokra való fordítása. A kereskedelem. A cégtáblák kérdése: magyar nyelvű feliratért nyolcszoros adó. A kereskedelmi vállalatok elrománosítása. A magyar bankok helyzete. A Román Nemzeti Bank magyarellenes politikája a visszleszámlítási hitelekben. A magyar értelmiség. A középbirtokos réteg. A kisajátítás. Magyar birtokokból román értelmiségiek házakat, házhelyeket kapnak. A magyar tisztviselőket megfosztják állásuktól. Şorban dési prefektus megértő nyilatkozata pusztába kiáltott szó marad. Kiutasítások. Egy román író véleménye. Brediceanu Caius a magyar tisztviselők érdekében. Boilă Romul igazságot szolgáltat. Vaida „numerus valachicus”-mozgalma. A Vasgárda sovinizmusa. A román nyelvvizsgák áldozatai. Újabb elbocsátások. Az 1938-ban még állami állásban lévő magyar tisztviselők kimutatása. A magyar ügyvédek és orvosok helyzete. Túladóztatás, nyelvvizsga.

II. Fejezet

A magyar nyelvhasználat a román államban

Az 1918. december 1-i gyulafehérvári román határozatok elismerik az anyanyelv szabad használatát. A román Kormányzó Tanács politikája az első években. Az 1919. december 9-i párizsi kisebbségi szerződés előírásai. 1922-ben megtiltják a magyar nyelvű beadványok elfogadását a hatóságoknál. Jelszó: „Csak románul beszéljen.” Magyar nyelvhasználat a közéletben. Az 1923. évi alkotmány csak a román hivatalos nyelvről intézkedik. A kisebbségi nyelvhasználat korlátozása. A szász tiltakozás. Maniu és Pop Ghiță a kisebbségi nyelvhasználat mellett. 1930-ban eltiltják a megyei és községi tanácsokban a kisebbségi nyelv használatát. A bihari prefektus megengedi az anyanyelv használatát megyéjében. Az 1936. évi új közigazgatási törvény szigorúan bünteti azokat, akik a megyei és községi tanácsokban nem románul beszélnek. 1938-ban enyhítő rendelkezés, általános végrehajtás nélkül. Nyelvhasználat korlátozása a bíróságok előtt és a hivatalokban. 1938-ban a kolozsvári VI. hadtest parancsnoka két évig terjedő fogházzal fenyegeti meg azt, aki a hivatalos nyelven kívül más nyelvet használ a hivatalokban. A hatóságokhoz intézhető kérések ügye: 1922 után csak román nyelven írott kéréseket fogadnak el. A magyar helységnevek használatát a cenzúra megtiltja. Iorga és Vaida helyteleníti a cenzúra eljárását. Reményik Sándor költő tiltakozó írása. A magyar nyelv használatának korlátozása az üzleti életben, a mozikban és a piacokon.

III. Fejezet

A magyarok egyházi helyzete Nagy-Romániában

A román uralom alá került magyarok felekezeti megoszlása. A szervezeti és közjogi helyzet kialakulása. A Királyhágómelléki Református Egyházkerületet a román kormány csak húszéves késéssel ismeri el. Az erdélyi magyar római katolikusok alárendelése a bukaresti román érseknek az 1927. évi konkordátum által. Vagyonuk felett a román görög katolikus vezetők rendelkeznek. Ghibu egyetemi tanár izgatása a magyar Római Katolikus Státus ellen. A Státus-vagyon önkényes telekkönyvi átírása a román állam javára. Tárgyalások a román kormány és a Vatikán között. A Római egyezmény a Státust megszünteti, de vagyonát a magyar katolikusok egyházi és iskolai céljaira biztosítja. Az egyezményt a román kormány csak nyolc esztendei huzavona után hajtja végre. A magyar evangélikus egyházkerület megszervezésének akadályozása. A román állam csak 1940-ben ismeri el. A magyar egyházak közjogi helyzete. Az 1923. évi román alkotmány előnyös helyzetet biztosít a román egyházaknak a nem románokkal szemben. Az ortodox egyház államegyház, a görög katolikusoknak elsőbbsége van a csak „kultuszok”-nak nevezett más egyházakkal szemben. Az ortodox papokat az állam fizeti, az ortodox egyház ünnepeinek megtartása mindenkire kötelező, mert azok állami ünnepek. Az 1928. évi kultusztörvény. Hogyan jellemezte Makkai Sándor a kultusztörvényt? Sem papíron, sem a valóságban nem volt jogegyenlőség az egyházak között. A magyar egyházak anyagi helyzete. A magyar egyházak és gyülekezetek birtokainak kisajátítása. A földreform kedvező előírásait a román gyülekezetek javára végrehajtják, a magyarokra vonatkozólag megtagadják. Az 1924. évi amerikai küldöttség megállapításai. 43 feltűnő törvénytelenység a magyar egyházközösségekben. Magyar egyházi birtokok ajándékozása még meg nem szervezett román egyházközösségeknek. A görög katolikus román egyház visszakapja kisajátított birtokait, a magyar katolikus szerzetesrendek vagyonát a bukaresti román katolikus érsek kezébe adják. 1932 után a magyar papok kongruáját állandóan csökkentik, a román papok

háromszor nagyobb összeget kapnak, mint a magyarok. A kongrua gyakori megvonása. Nyomorgó magyar lelkészek. A vallásszabadság durva sérelmei, a papok letartóztatása, megkínzása és törvénytelen fogva tartása. A székelyföldi erőszakosságok 1934 után. Őt román minisztérium tevékenysége az erőszakos térítés érdekében. Cionca Macedon oklándi szolgabíró sajátkezüleg véresre veri az áttérni nem akaró református hívőt. Református gyermekeket román istentiszteleten való részvételre kényszerítenek. A vallásos összejövetelek, a belmisszió megtiltása. Hivatalos egyházi hatóság megállapítása: „A rendőrség a vallásos összejövetelek megtartására nézve rendszabályokat foganatosít, az állami iskolák igazgatói önkényesen rendezik a tanulók nemzetiségét és vallását, a csendőrség a vallásos nevelés alapelveit fekteti le.” Az 1938–40 közötti egyház- és vallásüldözés. A vallásos összejövetelek állandó akadályozása, magyar gyermekek román templomba való kényszerítése, a magyar vallásos ünnepek megtartását nem engedélyezik. A panaszok kivizsgálásával a minisztérium azokat bízza meg, akik a visszaéléseket elkövették. A magyar egyházak belső átalakulása, a megújuló vallásos élet eseményei.

IV. Fejezet

A magyarság közművelődési helyzete Nagy-Romániában

A magyar felekezeti oktatás helyzete: 1. Az elemi oktatásügy. Az iskolák száma. A román uralom első éveinek iskolapolitikája. Az iskolapolitika megváltozása 1920-tól fogva. Az új politika célja: a nem román nemzetiségek asszimilálása, iskoláik elnyomása. Sok magyar iskolát bezárnak. Angheliescu közoktatásügyi miniszter magyarellenes iskolapolitikája. A tanszabadság eltörlésével mesterségesen akadályozzák a magyar iskolákba való beiratkozást. Az állami iskolák igazgatói bármikor megakadályozhatják magyar gyermekek beiratását a magyar felekezeti iskolába. Mindenkori cél: a magyar iskola elnéptelenítése. A román bíróságok olyan döntéseit, melyekben a magyar panaszos igazát elismerik, nem hajtják végre. Állandó névelemzés a magyar gyermekek ügyében. Végeredmény: a magyar iskolaköteles gyermekek 75%-át román tannyelvű iskolába kényszerítették. A magyar tanítók helyzete. Angheliescu miniszter megtagadja tőlük a vasúti kedvezményt, az államsegélyt, oklevelük elismerését, román nyelvvizsgára kötelezi őket, a történelmet, földrajzot és alkotmánytant románul kell tanítaniuk stb. A magyar felekezeti tanítók nyomorúsága, bizonytalan sorsa. A magyar iskolák belső szelleme. A magánoktatási törvényt vet az iskolai önkormányzatnak. A román kultúrzóna-rendszer a magyar, bolgár és orosz nemzetiségi vidékeken. Cél: a románosítás. Román nyilatkozatok a kultúrzóna céljáról: „Székelyek nincsenek.” Iorga elutasítja Angheliescu politikáját. A magyar iskolák nyilvánossági jogának gyakori megvonása, megszerzésének akadályai. A magyar iskolák állandó üldözése. Megértő román állásfoglalások az anyanyelvi oktatás biztosítása érdekében. – 2. A középfokú oktatás. A középfokú iskolák számának állandó csökkenése: 1919–37 között a középiskolák több mint 50%-a kénytelen volt bezárni kapuit (39 polgári, 19 gimnázium, 7 tanítóképző, 4 kereskedelmi iskola). Az iskola-bezárások mondvacsinált okai. A magyar katolikus szerzetesrendi középiskolák épületeinek elkobzása. Az iskolák anyagi fenntartásának nehézségei a birtokok kisajátítása miatt. A tanárok helyzete. Angheliescu sovíniszta politikája, a magyar tanárokat sújtó rendelkezések. Román tanárok a magyar iskolákban. Négy tantárgy kötelező tanítása románul. A sovíniszta hullám tetőzése Angheliescu 1933–37-es minisztersége alatt. A román tanáregyesület 1936. évi határozata: „Ha a kisebbségek gyermekei Romániában akarnak élni, neveltetésüket román tanároknak román szellemben és román nyelven kell végezniük.” A fiatal tanárok reménytelen

helyzete. Az idősebbek megaláztatása. A tanulók helyzete. 1925 után a magyar tanulóknak románul kell idegen bizottság előtt az érettségi vizsgára jelentkezniük. 1925-ben 75%-os, 1934-ben 85%-os buktatás a magyar érettségiző jelentkezőknél. Pop Ghiță és Iorga felszólalása a sovíniszta érettségi rendszer ellen. A magyar diákok üldözésének következménye: a magyar iskolák tanulóinak állandó létszám-csökkenése. A magyar középiskolák belső szelleme. A román nyelven tanított román nemzeti tárgyak erőltetése. A román tanárok döntenek el, ki végezheti el a gimnázium felső négy osztályát. A magyar nyelv és történelem tanításának nehézségei. A meliorizmus. A magyar iskolákban nincs irredentizmus. A román „országőr”-mozgalom kötelező bevezetése a magyar iskolákban. A szakoktatás helyzete. Kevés a magyar szakiskola. A magyar tanulókat kizorítják a román ipari és kereskedelmi szakiskolákból. – 3. A főiskolai és egyetemi oktatásügy. A kolozsvári egyetem sorsa: elrománosítás. Magyar egyetem létezésének kihívás a román állam ellen. A magyar teológiai oktatás. 1922-től a román nyelv, irodalom és történelem tanítása heti két órában minden évfolyam számára kötelező. Magyar hallgatók a román egyetemeken. Számuk sokkal kisebb a népi aránynál. A magyar értelmiségi utánpótlás megnehezítése 1930 után. A felvételi vizsgák bevezetése. A kolozsvári egyetem gyógyszerészeti karának áthelyezése Bukarestbe. A magyar hallgatók egyesületét nem engedik működni. Pop Ghiță román képviselő bírálja a magyar diákegyetel működésének eltiltását. A magyar hallgatók anyagi nyomorúsága.

A magyar közművelődés iskolán kívüli szervei. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület helyzete. Tudományos gyűjteményeinek használata az egyetem által. A román egyetem nem fizeti az egykori magyar egyetem által vállalt bérösszeget. A román egyetem kísérlete a gyűjtemények megszerzésére. Az egyesület működésének állandó akadályozása 1930-ig. Később felolvasó ülések, vándorgyűlések. A cenzúra szerepe az ülések megtartásában. Az EMKE sorsa. Jogi személyiségét tizenöt évig tartó küzdelem után ismerik el. Az egyesületek nehézségei a cenzúra és az ostromállapot miatt. A magyar sajtó. Napi- és hetilapok, időszakos folyóiratok alapítása. Az újságírók szervezkedése. Újságíróklubok működése. A magyar sajtó színvonalának süllyedése az 1929–1932 évek folyamán. Krajcáros lapok. A cenzúra szerepe. A magyar sajtó nagy jelentősége, az irredenta szellem teljes hiánya. A magyar színelőadások. Az erdélyi magyar színesztet dicsőséges múltja Trianon előtt. A kolozsvári Magyar Nemzeti Színház utolsó magyar nyelvű előadása 1919. szeptember 30-án. Az épület elvétele. Magyar színjátszás a Színkörben. Goga pártfogásával a magyar nyelvű színjátszást engedélyezik. Állandó színház Kolozsváron, vándortársulatok a nagyobb városokban. Anyagi hanyatlás a túladóztatás miatt: a román színházak 13%-os adója helyett a magyar színházak 25%-ot fizetnek. A vidéki szintársulatok válsága. A színészek nyomora. Színpartoló Egyesület Kolozsvárott. A színelőadások szelleme. A műkedvelő előadások hatósági akadályai. Az erdélyi magyar irodalom.

V. Fejezet

A magyarok jogai és közszabadságai a román állam területén

1. Az egyéni szabadság: a házjog és a személyi szabadság erősen korlátozva a 15 éven át rendszeresített ostromállapot körülményei között. Lakásrekvirálás, törvénytelen letartóztatás, rendőri és csendőri rémuralom a 20-as évek elején. Ghiulea román egyetemi tanár véleménye 1926-ban: „Nincs a világon ország, amelynek polgárai jobban meg volnának fosztva személyes szabadságuktól, mint a mi országunkban.” – 2. A tulajdonjog. Az állandó kisajátítások miatt Nagy-Románia egész fennállása idején mindvégig illuzórikus papírjog maradt. Ghibu tevékenysége a magyar szerzetesrendek vagyónának elkobzására. Genfi francia lap megállapítása:

„A fennálló törvények semmibevétele bizonyítja, hogy Romániában semmiféle akadály előtt nem hátrálnak meg, hogy a magyar kisebbséget elszegényítsék.” – 3. A sajtószabadság. Az 1928–1933-as évek kivételével Nagy-Románia egész korszakában előzetes sajtócenzúra, néhol három hatóság is cenzúrázza a magyar lapokat. Gyakori eset a már cenzúrázott lap betiltása vagy elkobzása. Az aradi román prefektus az általa elrendelt betiltásról: „Betiltom és punktum. Ha én valamit teszek, azt nem kell megindokolni.” Hírhedt sajtóperek magyar újságírók ellen. A bírósági eljárás és a kiszabott büntetések jellege. A magyarellenes uszítás nem büntetendő cselekmény: a Szent Bertalan-éjszakára való felhívás büntetlenül marad. Könyvek, tudományos kiadványok szerzőinek hadbíróvási üldözése. A Gyallay-féle Ábécés könyv cenzúrázás utáni elkobzása. A szerkesztő ellen emelt vádak. A román cenzúra alapelvei: tilos a magyarok összetartásának erősítése, a magyar nemzeti öntudat megszilárdítása, a román állam, nemzeti önérték és történelem kritizálása, Magyarország bármilyen természetű elismerése vagy dicsérete. Ezenkívül a cenzúra gyakran előírja román nacionalista érdekeket képviselő cikkek magyar sajtóban való kinyomtatását. – 4. Gyülekezési és társulási szabadság. A tizenöt évig érvényben lévő ostromállapot miatt a katonai vagy rendőri hatóság mindenütt korlátozza, vagy egészen megszünteti. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület tudományos üléseinek engedélyezése 6-8 napot igényel. Az egyesületi és társadalmi összejövetelek teljes megbénítása 1938 után. Eljegyzés, esküvő, keresztelő csak előzetes engedéllyel lehetséges. – 5. Vallásszabadság: egyedül az istentisztelet megtartására korlátozva. A szektának minősített baptista vallás üldözése. A hatóságok előírják a román nemzeti ünnepek alkalmával tartandó istentisztelet rendjét, formáját, az imádság szövegét. – 6. A nemzeti szimbólumok használatának tilalma. A magyar színek használata Goga 1926-os rendeletének kivételével mindig és mindenütt szigorúan tilos, népviseletben, virágcsokorban egyaránt. Harc a magyar történelmi hősök tisztelete ellen. Petőfi, Kossuth, Széchenyi szobrainak ledöntése. Szent István és Szent László szobrainak összetörése Szatmáron. – 7. A magyarországi magyarokkal való kapcsolat. Útlevelelnehezségek. Fülleres vonatok Magyarországra. A magyar szellemi élet nagyságai nem kapnak beutazó vízumot Romániába. Kosztolányi utazása. – 8. A magyarság politikai jogai. A magyar politikai szervezkedés. Az 1922. évi választások. A kormány erőszakos beavatkozása a választásba. Román megállapítás: „A román kormány beavatkozásai a választásokba nagyobbak voltak mint a magyar kormány beavatkozásai.” Vaida-Voevod kijelentései: „A magyarok alatt jobb volt” (a politikai szabadság). Pop-Cicio Ștefan 1927. évi nyilatkozata: „A magyar uralom alatt ha egy csendőr megvert egy román választópolgárt, jelentést tettünk ellene. A magyar bíró 3 évre ítélte el a csendőrt. Ma a román bírók meghamisítják a szavazások eredményét.” 1937-ben sortűz a Maros megyei magyar választókra. A külföldi közvélemény szerepe az erdélyi magyarság önvédelmi küzdelmeiben. – 9. A törvény előtti jogegyenlőség. Állandósult hátrányos megkülönböztetés a magyarsággal szemben. A román bíróságok időnként hozott igazságos döntéseit nem hajtják végre. A jogegyenlőség valójában csak papíron volt meg.

Gyakran idézett források és szerzők

- Barna Endre (Barabás Endre) erdélyi képezdei igazgató, a román nemzetiségi kérdés elismert szakértője. Született 1870-ben, meghalt 1945-ben. Több román vonatkozású tudományos munkát írt. Romániai tartózkodása alatt tökéletesen megtanult románul, s ettől kezdve állandó figyelemmel kísérte a román mozgalmakat. Műveit a román források, különösen a hírlapirodalom alapos ismerete jellemzi. Az 1906-os bukaresti kiállítás idején éppen Romániában tartózkodott. A kiállításról és a nemzetiségi politikáról szóló műveit személyes tapasztalatok és a bukaresti román sajtóban közölt tudósítások alapján írta.
- Biserica și Școala. A Meșianu Ioan, aradi püspök által 1877-ben indított egyházi, iskolai és gazdasági jellegű folyóirat. Az aradi román ortodox egyházmegye hivatalos orgánuma-ként havonta jelent meg. Egyházi és iskolai kérdésekről szóló közleményei fontos történeti források.
- Dariu Ioan a brassói központi román iskolák tanítója. Született 1855-ben. A magyarországi román iskolákban leginkább az ő tankönyveit és olvasókönyveit használták. Énekes-könyvének hatása számos nemzedék iskolai nevelésében érvényesült.
- Gazeta Transilvaniei. Az erdélyi románok legrégebb politikai napilapja. 1837-ben Brassóban hetilapként indult, 1884-től naponta jelent meg. Intranszigenz, magyarellenes nacionaliz-musa közismert volt.
- Ghibu Onisifor a nagyszebeni román ortodox érsekség tanügyi felügyelője. Született 1883-ban. Magyar állami ösztöndíjjal került Németországba, ahol doktorátust szerzett. 1918 után a kolozsvári egyetem pedagógiai professzora és a Román Akadémia tagja lett. Műveit általában elfogult, magyarellenes gyűlölet jellemzi.
- Gojdu Manuil (magyar forrásokban Gozsdu Manó) ügyvéd, magyar országgyűlési képviselő, a magyar legfelső bíróság tagja. Született 1802-ben, meghalt 1870-ben. Az Astra nevű román kultúregylet egyik alapítója volt. Nagy vagyonát a román kulturális célok támogatására létesített, róla elnevezett alapítványra hagyta.
- Iorga Nicolae történétíró, a bukaresti egyetem tanára. Született 1871-ben, meghalt 1940-ben. Német és francia nyelven írott, gyakran a tárgyilagosságot nélkülöző munkái ismertté tették nevét az európai tudományos körökben. Az irredenta jellegű Román Kultúrliga főtitkáraként az első világháború előtti román nacionalizmus és magyarellenes nagyromán törekvések legnagyobb hatású képviselője volt. Felfogásának népszerűsítésére alapította a Neamul Românesc című lapot. Az első világháború után miniszterelnök is volt.
- Jakabffy Elemér erdélyi magyar politikus és publicista. Született 1881-ben, meghalt 1963-ban. A magyar–román viszony történetének egyik legalaposabb ismerője. 1910-től 1918-ig országgyűlési képviselő volt. 1922-ben alapította a Magyar Kisebbség című, havonta megjelenő folyóiratot, melyet mint szerkesztő irányított. Ennek hasábjain közölte a később külön kötetben is megjelent román sajtószemelvény-gyűjteményt, Adatok a románság történetéhez a magyar uralom alatt címen (Lugos 1931). Másik, ugyancsak román sajtóanyagot feldolgozó műve, A románok hazánkban és a román királyságban 1918-ban jelent meg. E két kiadvány a dualizmus korabeli magyar–román viszony történetének jelentős forrása.

- Kenéz Béla közgazdasági író, statisztikus, egyetemi tanár. Született 1874-ben, meghalt 1964-ben. Az Országos Statisztikai Tanács és a Magyar Külügyi Társaság elnöke, a Magyar Tudományos Akadémia tagja volt. Közgazdasági és statisztikai műveit a szakértők gyakran idézik.
- Kniezsa István az összehasonlító nyelvészet kiváló magyar szakértője. Született 1898-ban, meghalt 1965-ban. Középkori magyar és szláv nyelvészeti, nyelvtörténeti és román vonatkozású művei a szakirodalomban nélkülözhetetlenek. Egyetemi tanár és a Magyar Tudományos Akadémia tagja volt.
- Libertatea. Erdélyi román politikai hetilap, 1902-ben indult a vegyes lakosságú Szászvárosban. A román nacionalizmus aktivista irányzatát képviselte. Népies, könnyen érthető stílusa és nacionalista lendülete a legelterjedtebb román hetilappá tette. Nagy szerepe volt abban, hogy a gyűlölködő román nacionalizmus a parasztság széles köreiből is meghonosodott. Ezért Iorga nagyra értékelte.
- Lucaciu Vasile román görög katolikus plébános és politikus, magyar országgyűlési képviselő (1852–1923). Római tanulmányok után először állami gimnáziumi vallásos tanár, majd Lacfalu plébánosa lett. 1887-ben a Román Nemzeti Komitété tagjává választották. A memorandum-mozgalom egyik kezdeményezője és főszereplője volt. A román irredentizmus egyik legelszántabb képviselője lévén, többször elítélték. Írásait és beszédeit szélsőséges nacionalizmus jellemzi.
- Mihali Teodor erdélyi román ügyvéd, bankigazgató, a magyar országgyűlés tagja (született 1855). Ő volt évtizedeken át az erdélyi román nemzeti párt és a román királyság kormányai között a titkos összekötő ember.
- Miron Roman a magyarországi román ortodox egyház érseke. Született 1828-ban, meghalt 1898-ban. Előbb az aradi ortodox teológia tanára volt. 1873-ban aradi püspökké, 1874-ben érsekké választották.
- Moldovan Silvestru brassói román tanár és publicista. Született 1861-ben, meghalt 1913-ban. A magyar uralom alatt élő románok között sok olvasója volt leíró földrajzi kiadványainak, melyekben a románlakta vidékeket ismertette.
- Păcățian V. Teodor román író és lapszerkesztő. Született 1852-ben. Cartea de aur (Aranykönyv) című 8 kötetes kiadványában összefoglalta a románság nemzeti és követeleseit megfogalmazó nyilatkozatokat, parlamenti beszédeket és a román vezetők más, hasonló jellegű véleményét.
- Pușcariu Ioan Cavaler de, román jogász és író. Született 1824-ben, meghalt 1908-ban. 1865-ben fogarasi főkapitány, 1867-től a magyar vallás- és közoktatásügyi minisztérium osztályvezetője, később kúriai bíró. A román közéletben jelentős szerepet játszott. Az Astra egyik alapítója, a Román Akadémia tagja volt. Önéletrajzi feljegyzései tárgyilagos képet adnak az 1867 utáni helyzet alakulásáról.
- Pușcariu Sextil nyelvész, egyetemi tanár, a Román Akadémia tagja. Született 1877-ben. Nyugati nyelveken közölt művei révén neve ismertté lett az európai tudományos világban. A román nyelvészet terén nagy munkásságot fejtett ki. 1919–1920 között a kolozsvári egyetem rektora volt.
- Revista Bistriței. A naszói román határőri vagyonszövetség hivatalos hetilapja. 1903-ban indult Besztercén. Főleg gazdasági és társadalmi kérdésekkel foglalkozott.
- Revista Economică. Az erdélyi román bankok havonta megjelenő gazdasági folyóirata. 1901-ben indult. Évfolyamainak anyaga fontos gazdaságtörténeti forrás.

- Românul. Az erdélyi román nemzeti párt hivatalos lapja. Csak 1913 és 1916 között jelent meg naponta.
- Roșca Eusebiu román teológiai tanár, egyháztörténész. A román ortodox egyházzal és a nagyszebeni ortodox teológia történetéről írott művei értékes anyagot tartalmaznak.
- Sebess Dénes író és nagyhatású jogi író. Született 1869-ben, meghalt 1963-ban. Országgyűlési képviselő, az igazságügy-minisztérium telekkönyvi osztályvezetője, később államtitkár. Több értékes jogi és gazdaságtörténeti munka szerzője.
- Slavici Ion román író és nagyhatású publicista. Született 1848-ban, meghalt 1925-ben. Az 1884-ben megindult Tribuna című napilap szerkesztőjeként a magyarországi román sajtó és közélet történetében korszakalkotó szerepet játszott. Cikkei, a Tribunáról írott műve, az Închisorile mele (Börtöneim) című könyve és önéletrajzi visszaemlékezései a magyar–román viszony történetének nélkülözhetetlen forrásai.
- Stere Constantin író és politikus, a Iași-i egyetem tanára. Született 1880-ban. Mint besszarábiai származású volt orosz alattvaló, jól ismerte a cári Oroszország elnyomó nemzetiségi politikáját. A román külpolitika oroszellenes irányának egyik fő képviselője volt.
- Suciu Petre erdélyi közgazdász, gazdasági és társadalomtörténeti szakíró. Cikkeit és tanulmányait román szakfolyóiratok közölték.
- Șaguna Andrei ortodox érsek és politikus. Született 1809-ben, meghalt 1873-ban. Mint a Habsburg-ház rendíthetetlen híve, Ferenc József kitüntetett bizalmi embere volt. Az 1848-as Habsburg-barát román mozgalmakban döntő szerepet játszott. A magyarországi román ortodox egyházat modern szellemben teljesen újjászervezte.
- Telegraful Roman. A magyarországi román ortodox egyház hivatalos lapja. Șaguna alapította 1853-ban. Hetenként háromszor jelent meg Nagyszebenben. Egyházi jellegű cikkek mellett politikai célú írásokat is közölt.
- Tribuna. Több erdélyi román napilap neve. A legelső e néven ismert lap 1884-ben Nagyszebenben jelent meg, és 1903-ban szüntette be működését. Harcias, magyarellenes irredentizmusa nagy hatással volt. 1897-ben Aradon megjelent Tribuna Poporului című változata, melyet Ioan Russu-Șirianu szerkesztett. Ezen a néven 1905-ig működött. Ettől kezdve Tribuna elnevezéssel mint a román párt belső ellenzékének szócsöve folytatta működését. 1913-ban megszűnt.
- Unirea. A gyulafehérvári román görög katolikus érsekség hivatalos lapja. Teológiai tanárok szerkesztésében 1891-ben Balázsfalván indult meg. Vallási és egyházi terminológiai formába öltöztetett román nacionalizmusa a román görög katolikus egyház szellemének hű kifejezője volt.
- Vaida-Voevod Alexandru (magyar fordításokban gyakran Vajda Sándor) orvos, politikus, a román nemzeti párt egyik vezetője. Született 1872-ben. A magyar országgyűlés tagja volt. 1919 után Nagy-Romániában többször volt miniszterelnök, és a belpolitikában nagy szerepet játszott.

Források és irodalom

Könyvek, tanulmányok

- Abrudeanu Ion Rusu: Păcatele Ardealului față de sufletul vechiului regat. București [1930].
- Albrecht Dezső: A román diákmozgalom története. In: Magyar Kisebbség 8 (1929) 52-59, 97-100.
- Ajtay András: A kultúrzóna. In: Magyar Kisebbség 3 (1924) 615-619.
- A magyar királyi belügyminisztérium tiszti névtára. Buda 1873.
- A magyar korona országainak mezőgazdasági statisztikája. I-IV. Budapest 1897-1900.
- A magyarországi községi és körjegyzők évkönyve az 1884-85 évekre. Szerkesztette Vágó Ferenc. Nagyvárad 1885.
- Albani Tiron: Leul dela Sisești. De ce s'a prăbușit Monarchia Austro-Ungară. Oradea 1936.
- Andor Endre: Sajtónk küzdelmeihez. In: Magyar Kisebbség 2 (1923) 128-132.
- A nemzeti nevelésügyi minisztérium rendelete az iskolai beiratkozásokról. In: Magyar Kisebbség 17 (1938) 447-448.
- A romániai kisebbségi magyar nemzet politikai, kulturális és közgazdasági helyzetképe a genfi kongresszus előtt. In: Magyar Kisebbség 9 (1930) 608-648.
- Az Athenaeum nagy képes naptára. Budapest 1892.
- Az erdélyi munkásság küzdelme a román uralom alatt. A Szociáldemokrata Párt kiadása az 1942. esztendőben. Budapest 1942.
- Balogh Arthur: L'action de la Société des Nations en matière de protection des minorités. Paris 1937.
- Balogh Pál: A népfajok Magyarországon. Budapest 1902.
- Barabás Endre: Az erdélyi és magyarországi román egyházak és iskolák élete és szervezete a világháború előtt. Lugos [é. n. = Magyar Kisebbség kiadása].
- Barabás Endre: A romániai magyar nyelvű oktatás első tíz éve. Lugos 1929.
- Barabás Endre: A magyar iskolaügy helyzete Romániában 1918-1940. In: Kisebbségi Körlevél 1 (1939).
- Barabás Endre: Az Apponyi-féle törvény, a Népszövetség és a romániai magyar kisebbség. In: Külügyi Szemle 8 (1931).
- Baranyai Zoltán: A kisebbségi jogok védelme. Összeállította ~ Budapest 1922.
- Barna [Barabás] Endre: Magyar tanulságok a bukaresti kiállításról. Kolozsvár 1906.
- Barna [Barabás] Endre: Románia nemzetiségi politikája és az oláh ajkú magyar polgárok. Kolozsvár 1908.
- Bărbat A.: Politica economică ungurească și dezvoltarea burgheziei române în Ardeal. Cluj 1936.
- Băilă Ion: Trecutul Ardealului. In: Adevărul, 1929. március 16.
- Bârseanu Andrei: Istoria școalelor centrale române gr.-or. din Brașov. Brașov 1902.
- Berey Géza: Néhány szó az újságírásról. Szatmár 1936.
- Bethlen István: Az oláhok birtokvásárlásai Magyarországon az utolsó öt év folyamán. Budapest 1912.
- Bíró Sándor [Enyedi Sándor]: A román „országör”. In: Magyar Szemle 36 (1939) 356-366.

- Bíró Sándor: A kolozsvári egyetem a román uralom alatt. In: Erdély Magyar Egyeteme. Szerkesztette Bisztray György – Szabó T. Attila – Tamás Lajos. Kolozsvár 1941. 305-332.
- Bíró Sándor: A Tribuna és a magyarországi román közvélemény. Kolozsvár 1942.
- Bölöni Miklós – Ürmösi Károly: A 14%-os iskolai segély és a magyar felekezeti iskolák. In: Kisebbségi Jogélet 1937/33.
- Breazu Ion: Literatura Tribunei. In: Dacoromania 8 (1934/1935) 1-111.
- Breazu Ion: Matei Millo în Transilvania și Banat (1870). In: Fraților Alexandru și Ion I. Lăpedatu, la împlinirea vârstei de 60 ani. București 1936. 193-207.
- Cărțile săteanului român. Păcatele noastre de Petre Suci. Cluj-Gherla 1903.
- Ciuto Ludovic: Problema minoritară în România-Mare. Cluj 1924.
- Ciorogariu Roman: Zile trăite. Oradea 1926.
- Clopoțel Ion: Revoluția din 1918 și unirea Ardealului cu România. Cluj 1926.
- Colan I.: Casina română din Brașov 1835-1935. Brașov 1935.
- Colescu Leonida: Recensământul general al populației României. București 1905.
- Dare de seamă asupra învățământului primar din județul Mureș–Turda pe anul școlar 1924-1925. Târgu-Mureș 1926.
- Dariu Ion: Arion, sau culegere de cânturi naționale spre întrebuințarea tinerimei de ambe sexe. Brașov 1881.
- Dariu Ion: Carte de cântece pentru tinerimea școlară. Brașov 1900.
- Dávid Iván: Az erdélyi magyar színészet két évtizedes útja. In: Keleti Újság, 1938. dec. 25.
- Dima A.: Școala secundară în lumina bacalaureatului. București 1928.
- Dokumentumok. In: Magyar Kisebbség 10 (1931) 305-320.
- Dokumentumok. In: Magyar Kisebbség 13 (1934) 350-359, 468-471.
- Dragomir Silviu: La Transylvanie roumaine et ses minorités ethniques. Bucarest 1934.
- Dragoș Gheorghe: Cooperația în Ardeal. Istorie – situația actuală – perspective. [București] 1933.
- Eisenmann Louis: Le compromis austro-hongrois de 1867. Paris 1904.
- Emlékirat a Ciuc-i Magánjavak ügyében. In: Magyar Kisebbség 15 (1936) 373-374.
- Enciclopedia României. I-IV. București 1938-1943.
- Enescu Ion – Enescu Iuliu: Ardealul, Banatul, Crișana și Maramureșul din punct de vedere agricol, cultural și economic. București 1920.
- Események. In: Magyar Kisebbség 14 (1935) 642-647.
- Események. In: Magyar Kisebbség 15 (1936) 258-259, 295-296, 360, 394-395, 537-538, 601-604.
- Események. In: Magyar Kisebbség 16 (1937) 18-19, 161-162, 298-299.
- Események. In: Magyar Kisebbség 17 (1938) 62-66.
- Fritz László: România egyenesadó-rendszere, mint a kisebbségellenes politika egyik harci eszköze. In: Magyar Kisebbség 7 (1928) 437-443.
- Fritz László: Újabb kisebbségi jogsérelmek. In: Magyar Kisebbség 10 (1931) 783-785.
- Fritz László: Az erdélyi román kultúrözona ügye a Népszövetség előtt. In: Magyar Kisebbség 11 (1932) 348-352.
- Fruma Ioan: Problema universității săsești și a instituției celor șapte juzi. Sibiu 1935.
- Garoflid Constantin: Regimul agrar în România. In: Enciclopedia României I. 577-585.
- Gál Kelemen: Az elemi iskolai rendelet román főpapok és államférfiak megvilágításában. In: Magyar Kisebbség 3 (1924) 2-17.
- Genfi hatás a Zam–Sâncrai közbirtokosság ügyében. In: Magyar Kisebbség 15 (1936) 339-341.

- Ghibu Onisifor: Viața și organizația bisericească și școlară în Transilvania și Ungaria. București 1915.
- Ghibu Onisifor: Școala românească din Transilvania și Ungaria. București 1915.
- Ghibu Onisifor: Necesitatea revizuirii radicale a situației confesiunilor din Transilvania. Cluj 1923.
- Ghibu Onisifor: Un anachronism și o sfidare: Statul roman-catolic ardelean. Cluj 1931.
- Ghibu O.: Politica religioasă și minoritară a României. Fapte și documente carii impun o nouă orientare. Cluj 1940.
- Ghiulea Nicolae: Apărarea națională. In: Societatea de Mâine 3 (1926) 509-510.
- Gyárfás Elemér: A kisebbségi bankok és a Banca Națională. In: Magyar Kisebbség 4 (1925) 530-532.
- Gyárfás Elemér: A pénztézetek kínos kérdése. In: Magyar Kisebbség 6 (1927) 475-477.
- Gyárfás Elemér felszólalása [...]. In: Magyar Kisebbség 6 (1927) 189-192.
- Gyárfás Elemér interpellációja [...]. In: Magyar Kisebbség 9 (1930) 412-414.
- Gyárfás Elemér interpellációja [...]. In: Magyar Kisebbség 15 (1936) 195-196.
- Gyárfás Elemér: Az ingatlan-forgalom újabb korlátozása. In: Magyar Kisebbség 16 (1937) 196-201.
- Haret Spiru C.: „Ale tale dintru ale tale”. La împlinirea celor ani. București 1911.
- Hogyan folytak a Népszövetségnek beígért egyezkedési tárgyalások a román kormány és a „Csíki Magánjavak megbízottai között” In: Magyar Kisebbség 11 (1932) 161-167.
- Iorga Nicolae: Les Hongrois et la nationalité roumaine en 1909. Vălenii de Munte [1909].
- Iorga Nicolae: Pagini despre Basarabia de astăzi. Vălenii de Munte 1911.
- Iorga Nicolae: Histoire des roumains de la péninsule des Balkans. Bucarest 1919.
- Iorga Nicolae: Istoria românilor. I-X. București 1936-1939.
- Iuga A.: Cu privire la Vasile Lucaciu. Acte, documente, procese. Baia Mare [é.n.].
- Ítéletek. In: Magyar Kisebbség 13 (1934) 310-312.
- Ítéletek. In: Magyar Kisebbség 14 (1935) 475-479.
- Jakabffy Elemér: A románok hazánkban és a román királyságban. Budapest 1918.
- Jakabffy Elemér: Dobrescu rendeletéhez. In: Magyar Kisebbség 9 (1930) 273-275.
- Jakabffy Elemér: Astra és EMKE. In: Magyar Kisebbség 2 (1923) 705-711.
- Jakabffy Elemér: Adatok a románság történetéhez a magyar uralom alatt. Lugos 1931.
- Jancsó Benedek: A katolikus egyház helyzete Romániában. In: Magyar Szemle 25 (1928) 59.
- Jinga Victor: Migrațiunile demografice și problema colonizărilor în România. In: Analele Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale din Cluj 1 (1939-1940).
- Kántor Lajos: Az Erdélyi Múzeum-Egyesület története 1924-től napjainkig. In: Erdélyi Múzeum 35 (1930).
- Kenéz Béla: Nép és föld. Budapest 1917.
- Kiss Árpád: Az állami magyar tannyelvű elemi iskolák és magyar tagozatok. In: Magyar Kisebbség 15 (1936) 205-209, 457-464; 16 (1937) 419-425.
- Kniezsa István: Kelet-Magyarország helynevei. In: Magyarok és románok. I. Szerkesztette Deér József – Gáldi László. Budapest 1943. 111-313.
- Kovács Árpád: Etnikai aránytalanság a közjegyzői kamarákban. In: Magyar Kisebbség 16 (1937) 158-160.
- Közigazgatási nemzeti kalendárium. Hivatali és irodai használatra az 1914. évre. Budapest [é.n.].
- Közügyi és körjegyzők zsebnaptára. Szerkesztette Posch Mihály. Budapest 1912-1914.

- L'agriculture en Roumanie. București 1929.
- L'Alsace, Lorraine et l'Empire Germanique. In: Revue des deux mondes 38 (1888) 721-757; 40 (1890) 241-291.
- La lutte contre l'absolutisme en Roumanie. București 1923.
- Lucaciu Vasile: Biserica Sfintei Uniri a tuturor românilor. Baia Mare 1892.
- Lupaș Ion: Istoria bisericească a românilor ardeleni. Sibiu 1918.
- Lupaș Ion: Contribuțiuni la istoria ziaristiceii românești ardeleni. Sibiu 1926.
- Magyar Piroska: A magyarországi románok iskolaügye. Szeged 1936.
- Magyarok és románok. Szerkesztette Deér József – Gáldi László. I-II. Budapest 1943-1944.
- Maneguțiu N.: Alamanachul Sfintului Nicolae. Sibiu 1902.
- Memoriei prea Fericitului Patriarh Miron. Caransebeș 1939.
- Mikó Imre: Huszonkét év. Az erdélyi magyarság politikai története 1918. december 1-től 1940. augusztus 30-ig. Budapest 1941.
- Mikó Imre: Az erdélyi magyarság sorsa a világháború után. In: Magyarok és románok. II. 208-250.
- Mikó Imre: Nemzetiségi jog és nemzetiségi politika. Kolozsvár 1944.
- Moldovan Silvestru: Țara noastră. Sibiu 1894.
- Moldovan Silvestru: Zărandul și Munții Apuseni ai Transilvaniei. Sibiu 1898.
- Moldovan Silvestru – Togan Nicolae: Dicționarul numirilor de localități cu populațiune română din Ungaria. Sibiu 1909.
- Moteanu C.: O primă etapă în politica de naționalizare a vieții economice. București [é. n.].
- Nagy Lajos: A kisebbségek alkotmányjogi helyzete Nagy-Romániában. Kolozsvár 1944.
- Nicoale H. Petre: Băncile românești din Ardeal și Banat. Sibiu 1936.
- Oberding József György: A magyar szövetkezetek jogi helyzete Romániában. In: Magyar Kisebbség 18 (1939) 189-196.
- Panaitescu P. P.: Planurile lui Ioan Cămpineanu pentru unitatea națională a românilor. In: Anuarul Institutului de Istorie Națională Cluj 3 (1924/1925) 63-106.
- Papp József: Epizódok a románság történetéből a magyar uralom alatt. Lugos 1932 [(= In: Magyar Kisebbség 10 (1931); 11 (1932).]
- Pál Gábor: A székelyföldi közbirtokok és az agrárreform. In: Magyar Kisebbség 2 (1923) 4-15, 46-57.
- Păcățian V. Teodor: Cartea de aur sau luptele politice-naționale ale românilor de sub coroana ungară. I-VIII. Sibiu 1902-1915.
- Pesti Alfréd: Magyarország orvosainak évkönyve és címtára. Budapest 1914.
- Petrescu P.: Monografia institutului de credit și de economii „Albina”. [h. és é. n.].
- Politica externă a României. Institutul Social Român. București 1925.
- Pop Valer: Acordul dela Roma. Cluj 1934.
- Poslušnicu M. Gr.: Istoria muzicii la români. București 1900.
- Prie Octavian: Prea multe școli ungurești în Ardeal. In: Țara Noastră (1923) 1174-1176.
- Procesul de presă al ziarului „Foaia Poporului”. Sibiu 1894.
- Programa gimnasiului Sup. Gr. Cat. din Blasiu pe anul școlar 1868-69. Blasiu 1869.
- Pușcariu Ioan Cavaler de: Notițe despre întâmplările contemporane. Sibiu 1913.
- Pușcariu Sextil: Răsunetul războiului pentru independența în Ardeal. București 1927.
- Recensământul general al populației României din 29 Decembrie 1930. II. București 1938-1941.
- Románok rólunk. In: Magyar Kisebbség 13 (1934) 255-256.
- Románok rólunk. In: Magyar Kisebbség 16 (1937) 107-108.

- Roumania Ten Years After. The American Committee for the Rights of Religious Minorities. Edited by Louis C. Cornish. Boston 1929.
- Roșca Eusebiu: Monografia Institutului seminarial teologic-pedagogic „Andreian”. Sibiu 1911.
- Roșca Eusebiu: Monografia mitropoliei ortodoxe române a Ardealului. Sibiu 1937.
- Rugonfalvi Kiss István: A nemes székely nemzet képe. Szerkesztette ~ I-III. Debrecen 1939.
- Scheffler János: Az Erdélyi Katolikus Status küzdelmes húsz éve. In: Magyar Szemle 38 (1941).
- Sebess Dénes: Adatok a magyar agrárpolitikához a jobbágyság felszabadítása után. Budapest 1908.
- Serbările de la Blaj. Blaj 1911.
- Silasi Gregoriu: Apologie. Discusiuni filologice și istorice maghiare privitoare la români, învederite și rectificate de ~ I. Paul Hunfalvy despre Cronica lui George Gav. Șincai. In: Tribuna, 1884. 15-17. sz.
- Slavici Ion: Românii din Ardeal. București 1910.
- Slavici Ion: Politica națională română. București 1915.
- Slavici Ion: Închisorile mele. București 1921.
- Slavici Ion: Amintiri. București 1924.
- Slavici Ion: Lumea prin care am trecut. București 1930.
- Spectator [Krenner Miklós]: A tétova sajtó. In: Magyar Kisebbség 2 (1923) 665-677.
- Suciu Petre: Județul Turda. Schiță monografică. [H. és é. n.].
- Suciu Petre: Problema orașelor ardelene. In: Societatea de Măine 1 (1924) 512-513.
- Suciu Petre: Probleme ardelene. Cluj 1924.
- Suciu Petre: Clasele noastre sociale în Ardeal. Turda 1930.
- Suciu P.: Proprietatea agrară în Ardeal. Cluj 1931.
- Szabó Jenő: A görög-katolikus magyarság utolsó kálvária útja. [h. és é. n.].
- Szabó T. Attila: Az erdélyi tudományos élet húsz éve. In: Keleti Újság, 1938 december 25.
- Szász Zsombor: Erdély Romániában. Népkisebbségi tanulmány. Budapest 1927.
- Szövérdi Zoltán: Milyen az erdélyi agrárreform a valóságban. In: Magyar Szemle 25 (1928).
- Șematismul Veneratului Cler al Arhidiecezei Metropolitane gr.-cat. române de Alba Iulia și Făgăraș pe anul Domnului 1900. Blaj [1909].
- Șirianu-Rusu Mircea: La question de Transylvanie et l'unité politique roumaine. Paris 1916.
- Șorban G.: Administrația Ardealului. Dej 1921.
- The Religious Minorities in Transylvania. Boston 1924.
- Tokaji László: Eladó ország. Kolozsvár 1913.
- Tóth Zoltán: Az „Astra” románosító tevékenysége a Székelyföldön. Kolozsvár 1942.
- Transylvania under the Rule of Roumania. Report of the American Unitarian Commission. Boston 1920.
- Triteanu Lazăr: Școala noastră 1850-1916. Zona culturală. Sibiu 1919.
- Ürmösi-Maurer Béla: Kisebbségi kérdések. Cluj-Kolozsvár 1937.
- Venczel József: Az erdélyi román földbirtokreform. Kolozsvár 1942.
- Viața și opera lui Vintilă I. C. Brătianu. București 1936.
- Willer József dr. képviselő közlése [...]. In: Magyar Kisebbség 10 (1931) 888-892.

Hírlapok, folyóiratok, évkönyvek

- AD = Adevărul. Bukarest.
AL = Anuarul Liceului Ortodox Român „Andrei Şaguna” din Braşov. Brassó.
AP = Onisifor Ghibu: Anuarul Pedagogic. Nagyszeben.
AS = Anuarul Statistic al României. Bukarest.
AU = Aurora. Bukarest.
BÚ = Bihari Újság. Nagyvárad [?].
BI = Biruinţa. Kolozsvár.
BL = Brassói Lapok. Brassó.
BO = Biserica Ortodoxă Română. Bukarest.
BŞ = Biserica şi Şcoala. Arad.
CB = Calendarul de la Blaj. Balázsfalva.
CC = Cerculariu către clerul şi poporul ortodox român din arhidieceza Transilvaniei. Sibiu.
CCR = Cultura Creştină. Balázsfalva.
CG = Courrier de Geneve. Genf.
CP = Călindarul poporului. Budapest, Nagyszeben.
CU = Cuvântul. Bukarest.
DA = Dacia. Bukarest.
DD = Dezbaterile Deputaţilor. Bukarest.
DE = Deşteptarea. Czernowitz.
DI = Dimineaţa. Bukarest.
DP = Drapelul. Lugos.
DS = Dezbaterile Senatului. Bukarest.
EK = Erdélyi Kalendárium. Torda.
EL = Ellenzék. Kolozsvár.
EMÉ = Erdélyi Magyar Évkönyv 1918-1929. Szerkesztette Sulyok István – Fritz László. I. Cluj 1930.
EP = Epoca. Bukarest.
ET = Erdélyi Tudósító. Brassó.
FP = Foaia Poporului. Nagyszeben.
GA = Gazeta Ardealului. Kolozsvár.
GC = Gazeta Ciucului. Csíkszereda.
GT = Gazeta Transilvaniei. Brassó.
GȚ = Gazeta Țăranilor. Curtea de Argeş.
GU = Generaţia Unirii. Bukarest.
ÎN = Înfrăţirea. Kolozsvár.
JO = Société des Nations. Journal officiel. London.
KE = Kelet. Kolozsvár.
KI = Képviselőházi Irományok. Budapest.
KL = Krassó–Szörényi Lapok. Lugos.

KN	= Képviselőházi Napló. Budapest.
KU	= Keleti Újság. Kolozsvár.
LB	= Libertatea. Szászváros.
LN	= Lumea Nouă. Bukarest.
LP	= Lupta. Bukarest.
LU	= Luceafărul. Nagyszeben.
LUP	= Luptătorul. Bukarest.
MO	= Monitorul Oficial. Bukarest.
MS	= Magyar Statisztikai Közlemények. Budapest.
MT	= Magyar Törvénytár. Budapest.
NA	= A Nap. Arad [?].
NAV	= Nagyvárad. Nagyvárad.
NR	= Neamul Românesc. Bukarest, Vălenii de Munte, Iași.
OSE	= Observatorul Social-Economic. Kolozsvár.
PC	= Protocolul Congresului Național Bisericesc din Sibiu. Nagyszeben.
PH	= Pesti Hírlap. Pest.
PR	= Le Progres. Bukarest.
PT	= Patria. Kolozsvár.
RÎ	= Revista Generală a Învățământului. Bukarest.
RE	= Revista Economică. Nagyszeben.
RO	= Românul. Arad.
ROM	= România. Bukarest.
ROR	= Revista Orăștiei. Szászváros.
RV	= Revista Bistriței. Beszterce.
SA	= Statistica Anuală a României. Bukarest.
SI	= Statistica Impozitelor Directe. Bukarest.
SK	= Statisztikai Közlemények. Budapest.
ȘS	= Șezătarea Săteanului. Bukarest.
ȚA	= Țara. Temesvár.
ȚB	= Țara Bârsei. Brassó.
ȚN	= Țara Noastră. Kolozsvár.
TB	= Tribuna. Nagyszeben. 1897-1905: Tribuna Poporului. Arad.
TBCM	= Transilvania, Banatul, Crișana și Maramureșul 1918-1928. Szerk. Dimitrie Gusti – Emanoil Bucuță. I-II. București, 1929.
TI	= Timpul. Bukarest.
TR	= Telegraful Român. Nagyszeben.
TZ	= Temeswarer Zeitung. Temesvár.
UN	= Universul. Bukarest.
ÚK	= Új Kelet. Kolozsvár.
UNI	= Unirea. Balázsfalva.
VI	= Viitorul. Bukarest.

Mutatók

Személynevek

- Abraham S., bolttulajdonos 423
Abraham Sándor 60
Ady Endre 12, 382
Aldea Sándor 60
Aldea Vazul 64
Aldulianu, bíró 55
Alessi P. A. 186
Ambrus, tanuló 194
Amzea, pap 162
Anastasiu Ioan 299
Anca Gyula György 65
Ancean Sándor 63
Ancean Viktor 63
Andor Endre 431
II. András, magyar király 233
id. Andrássy Gyula gróf 55, 57, 77, 108
Andrei József 64
Angheliescu (Angelescu) Constantin 304,
354-357, 360-366, 369-375, 377-380, 380-
386, 388-390, 396-397, 401, 433
Apor Károly báró 79
Apponyi Albert gróf 88, 94, 120, 126, 130,
132, 146, 148-150, 153-155, 160, 162-163,
165-175, 177, 178, 183, 184, 193, 196,
206, 207, 216, 232, 238, 251, 260, 365-
366, 400, 449
Ardelean János 189
Argelás Samu 64
Astalus János 158, 194-195
Atkinson N. A. 374
Averescu Alexandru 302, 328, 353-354, 429,
441
Avramescu, jogtanácsos 276-277

Áprily Lajos 415-418
Árpád, magyar fejedelem 233
Árvay Árpád 432

Babeş Vince (Vincenţiu) 106, 108, 112-113
Babeş Viktor (Victor) 62, 109, 205
Baies Alexandru 61
Bakos Aladár 432
Baku György 64
Baku Róbert 64
Balázs András 326
Balázs Ferenc 418
Balla Bálint 5, 9, 16-17
Balogh Arthur 274, 276
Balogh Endre 416
Baltescu János 64
Barabás Endre 8, 138-139 ü
Barabás Gábor 335
Baradlay László 432
Barbul Jenő 60
Barbura Sever 63
Barbusse Henri 184
Bárdi Nándor 10
Bardeş Silviu 316-317
Bariţiu (Bariţ) György (George) 184-185,
213
Barlován Péter 65
Baroni Serra 325
Barta Lajos 335
Barth Károly 347
Bartha, tanuló 194
Bartha Miklós 406
Bartók, unitárius pap 12, 336
Bataria N. 270
Bágya Iván 63
Bálint Ferenc 299
Bálint Vilmos 413
Bánffy Dezső báró 203
Bánffy Miklós gróf 369
Bánfi Stefan (István) 194
Bădescu Gheorghe 299
Bărbulescu Ioan 374
Bărbulescu Virgil 356
Bărnuţiu Simion 184-185, 208
Bârlea Ştefan 372
Bârsan Zakariás 212
Bârseanu András (Andrei) 184
Beke család 358
Benda Julien 449
Benedek, tanuló 194
Benedek Artúr 57
Benedek Elek 415
Bentoiu Aurelian 317
Beöthy Andor 189

Berde Mária 415-416
 Berdean Florea 228
 Bernády György 446
 Berthelot Henri 441
 Besanu, táblabíró 55
 Bethlen Gábor, erdélyi fejedelem 192, 233, 442
 Bethlen István gróf 70, 414
 Bethlen Kata 359
 Béltelky László 432
 Bianu Ioan 324
 Bidu, prefektus 435
 Birtolon Emilia 194
 Bismarck Otto von 95
 Bitichie Florea 299
 Björnson Björnstjerne 184, 251, 264, 449
 Blaga József (Iosif) 133, 193
 Bob Illés 64
 Bocskai István, erdélyi fejedelem 442
 Boereni Gabriel Man de (Manu Gabriel) 54, 78
 Bogdan, tanító 154
 Bogdan M., tanár 193
 Bogdán Sándor 341
 Bogdan-Duica Gheorghe 187, 338
 Bogyi Traian 60
 Bohatielu Sándor 54-55
 Bohoczel Sándor 63
 Boilă Romul 304
 Borbát család 358
 Borbély Ferenc 336
 Borcoman, jegyzőségi titkár 339
 Borcsa Gergely 358
 Bordașiu 346
 Bordán Oktáv 64
 Bordia Sándor 65
 Borgovan Vazul 189
 Borlea Zsigmond 55-56
 Borza Sándor 403
 Bota Ioan 371-372
 Botos János 432
 Botta Emil 63
 Bousznera Guido 57
 Böhm Lajos 57
 Brabat Sándor 60
 Braniște (Branisce) Valér (Valeriu) 93, 249, 352
 Brătescu I. 162
 Brătianu Ion C. (1821-1891) 24, 84
 Brătianu Ion (Ionel) I. C. (1864-1927) 203, 211, 237, 445
 Brătianu Vintilă I. C. 267-268, 285, 290, 294-298, 303
 Brâncovan Bibescu herceg 208
 Bredean Athanáz 65
 Bredeceanu Caius 88, 303, 457
 Bredeceanu Kornél (Coriolan) 64
 Brehariu Tódor 54
 Bretter Gizella 194
 Broban Sándor 63
 Bud János 60
 Budintian Virgil 65
 Bulbuc, román pap 31
 Burduhosu Illés 55
 Buzura, szolgabíró 54
 Buștea, szolgabíró 54
 Calefariu Miklós 65
 Calesian Péter 64
 Caliani August 363
 Candrea, görögkeleti zsinati képviselő 111, 175
 Candrea János, járásbíró 63
 Candrea Valér, ülnök 63
 Caragiale Ion Luca 171
 Carmen Sylva 398
 Catarig Simion 196
 Călugăreanu, T. 299
 Căpitan Aurel 60
 Câmpean Péter 208
 Cămpineanu János 185
 Cârlig Ágoston 65
 Cesario, ortodox püspök 22
 Chelemen George 194
 Cherestes Joan Vasas 194
 Chirca, tanító 166
 Chitul Gyula 65
 Chizan Miklós 66
 Churchill Winston 95
 Ciachi Alexandru (Csáki Sándor) 194-195
 Cicero Marcus Tullius 391
 Cincia Illés 55
 Cioara György 60
 Ciomac Ioan 299
 Ciomag Radu 101
 Cionca Macedon 338-399, 341, 345-346
 Ciorogariu Román (Roman) 132, 196

Cipariu Timoteusz (Timotei) 185
 Cipu János 63
 Cipu Miklós 55
 Cipu Tamás 55
 Circa Kornél 65
 Cisar, román érsek 323
 Ciurea, választási elnök 446
 Ciuta, doktor 247
 Cîmpenariu, táblabíró 55
 Cîntea Miklós 55, 57
 Clémenceau Georges 95
 Clinciu János 194
 Codreanu Corneliu Zelea 291
 Codrianu József 55
 Colescu 103
 Codru Dragosianu János 55
 Comsa Demeter 147
 Comsia Miklós 63
 Comşa Virgil 299
 Constantin Pavel 410
 Constantin Teodor Dumba 61
 Constantinescu Alexandru 273-274, 281, 300
 Constantinescu Viktor 63
 Constantini György 55
 Cosma Partenie 106, 108
 Costăchescu Nicolae 334
 Coşbuc György (George) 233
 Covecievici, szerb prefektus 215
 Crăciunescu, államtitkár 326
 Cretariu György 64
 Creţu, közigazgatási vezérfelügyelő 364
 Cristea Miron (Ilie) 129, 133, 149, 196, 333
 Cristea Romul 60
 Cristea Tiberiu 60
 Cucu Vazul 60
 Cujba Sergiu 256
 Curuciu Honor 63
 Cuza Alexandru Ion 53
 Călugăreanu T. 299
 Czartoryski Adam Georg herceg 22
 Czeplédi Miklós 306

 Csala család 339
 Csató Miklós 57
 Csáki József 435
 Csáki Sándor (Ciachi Alexandru) 194-195
 Csáky Albin 106
 Csergedi Sándor (Alex) 194-195

 Cserni Domokos 116
 Cserogár Szilárd 64
 Csimponeriu János 64
 Csingitze János 64

 Daday Loránd 419
 Damaszkín Sándor 64
 Damea Adorján 64
 Damianu Otto 60
 Dan, fogarasi ortodox esperes 119
 Dan Pompilius 373
 Danciu Gyula 169
 Dancs Boldizsár 55
 Daniello, a naszdódiak megbízottja 39
 Darányi Kálmán 36
 Dayka Margit 411
 Dávid Ferenc 401
 Deac Aurel 194-195
 Deák Ferenc 15, 54, 75, 77, 103, 171, 192,
 233, 313, 442
 Decebal 211
 Delavrancea Barbu 162
 Demeter Béla 432
 Demetrescu, minisztériumi osztályigazgató
 326
 Dénes Sándor 432
 Dézsi Zoltán 135
 Diaconescu Nicolae 363
 Diamandy Manole 48
 Diamandi Miklós 60
 Dian Miklós 65
 Dobay István 339
 Dobosan Aurel 64
 Dobó Romulus 65
 Dobrescu Aurel 314
 Dobrota Oktavian 432
 Dogár Petru (Kádár Péter) 387
 Dolci, bukaresti pápai nuncius 325-326
 Domide Leonidas 65
 Dózsa György 192, 233
 Dragita Péter 64
 Dragits Ágoston 65
 Dragomir Silviu 363, 369, 389, 447
 Dragomir Tivadar 64
 Dragonescu Titus 60
 Drăganu Miklós (Nicoale) 403
 Drăghici, brassói nyomdász 228
 Drăgănescu, minisztériumi fogalmazó 55

Dreia Miklós 64
 Dsida Jenő 12, 418
 Duca I. G. 290, 300, 316
 Dumba Constantin Teodor 61
 Dumbrava László 60
 Dumitreanu Félix 60
 Dumitru Palcu 227
 Durcovici, bukaresti érsek 327
 Duru János 64
 Duvlea Hilaria 55

 Eisenmann Louis 76, 102, 466
 Eminescu (Eminovici) Mihai 186, 200
 Enescu József (Iuliu) 133
 Enescu Ion 40, 50, 71-72
 Eötvös József báró 7, 55, 77, 83, 105-108,
 127, 140, 145-147, 149-150, 174
 Erdős Bálintné 299

 Fadrusz János 442-443
 Farkas család 358
 Farkas Mózes 292
 Faur, bíró 55
 Fegyverneky Béla 58
 Fehér Joan 194
 Feilitzsch Arthur 327-328
 Felea Máté 66
 Felekán Oktáv 64
 Feneşanu, tanár 187
 Fenéki György 194
 I. Ferdinánd, román király 193, 497
 Ferenc Ferdinánd főherceg 251-252
 I. Ferenc József, magyar király 28-29, 38,
 104, 106, 247, 272, 274, 402
 Fényes Aliz 412
 Figus Albert 432
 Filipescu Grigore N. 447
 Finta Zoltán 432
 Fiorescu Döme 64
 Florea János 57
 Florescu D. Alex 161
 Floria János 55
 Florian Péter 64
 Florian János 29
 Florian Porcius 29
 Fodor család 55
 Foru Costa G. 424
 Franasovici Richard 289

 Francu Teofil 55
 Frențiu görög katolikus püspök 127
 Frint Lajos 328

 Gallu, táblabíró 55
 Gândea Aurel 339
 Ganea János 57
 Garoflid Constantin 466
 Gálffy Lőrinc 336
 Geréb Kálmán 410
 Gherasim, püspök 55, 137
 Gheție László 63
 Ghibu Onisifor 133, 142, 156, 168-170 172,
 179-180, 192, 324-325, 327, 349, 365,
 376, 379, 391, 395, 410, 427, 450-451 ü
 Ghica György 314
 Ghica Szilárd 55
 Ghirca, tanfelügyelő 358
 Ghiulea Nicoale 424
 Gligor Ámosz 63
 Goga Octavian 196, 229, 239, 242, 354, 411,
 441
 Goldiş Vazul (Vasile) 351-352, 370
 Gorkij Maxim 435
 Gozdsu Elek 63, 200, 224
 Gozdsu (Gojdu) Manó (Manuil) 48, 51, 55,
 63, 182, 199, 200, 217, 224, 394 ü
 Grama János 55
 Gramoiu Dániel: 57
 Greceanu, román pap 162
 Grecu Valeriu 381-382
 Grigor Alexandru 339
 Gritta Ovidius 431
 Groza Péter (Petru) 378, 431
 Gulácsy Irén 417
 Gutean, őrnagy 437

 Gyallay Domokos 409, 416-417, 419, 433
 Gyárfás Elemér 11, 276, 289, 292-293, 243,
 308-309, 321, 326-327, 356, 371-372,
 446, 448
 Gyergyai Árpád 289
 Györke János 344
 Gyulai Zsigmond 432
 Gyüttő (Ghitu) György 387-388

 Habsburg-ház 27, 76, 127, 140, 185, 202,
 233

Hajek, tanuló 194
 Halász Elena 194
 Halippa Pantelimon 300
 Hall Alfréd 340
 Haller Gusztáv 445
 Halmágyi Stefan (István) 194
 Hanganutz Miklós 65
 Hankinson, lelkész 345
 Haret C. Spiru 174
 Harghes, tanuló 194
 Hațiegan Emil 63
 Hașdeu Bogdan Petriceicu 214
 Hegedüs Nándor 6, 448
 Hegedüs Sándor 6, 432
 Heisikovits, tanuló 194
 Hekszner Béla 432
 Herberger Gyula 289-290
 Hetényi Elemér 412
 Hieronymi Károly 238, 248
 Hirschler József 336
 Hitler Adolf 24
 Hits, jegyző 248-249
 Hobian János 63
 Hocsá István 57
 Hodoșiu József (Iosif) 55-56, 73
 Hontila Tamás 55
 Horia, paraszttvezér 160, 204, 243
 Horváth, ügyvéd 435
 Horváth Boldizsár 204
 Hosszu-Longhin (Hossu-Longin) 270
 Hosszu Vazul (Hossu Vasile) 126, 170
 Hosszú Elemér 63
 Hozsda György 63, 66
 Hunyadi János 242, 426
 Hurmuzaki Eudoxiu 227
 Huszár Károly 40, 135

 Iancu Ábrahám (Avram) 93, 98, 159, 160, 165, 243-244, 440
 Ignea Vazul 63
 Ijac Aurel 65
 Imre József 41, 432
 Indrei, pap 177
 Ionescu Agripa 299
 Ionescu Gheorghe 299
 Ionescu Lázár 55
 Ionescu Mihai 320
 Ionescu Take 43

 Ionescu, dalszerző 212
 Iorga E., képviselő 232, 237, 249, 300
 Iorga Nicolae 44-46, 72, 99, 101, 109, 115, 122, 132, 137, 143, 195, 197, 210, 232, 236-237, 249, 256-258, 261, 300, 308, 316, 325, 364, 373, 385-386, 395, 397-398, 442, 444-455 ü
 Isac Emil 412, 444
 Isbert, német kutató 76
 Issipu János 55
 Istrati N. 44, 433
 Ivanovici György 108
 Ivanovics, államtitkár 107
 Ivácskovics György 55
 Iván Miklós 132

 Jakab család 339
 Jakabffy Elemér 8, 433, 448 ü
 Jancsó Benedek 6, 10, 349, 444
 Jankovich Béla 136
 Janovics Jenő 136, 410-411
 Jasza Vazul 64
 Javian Viktor 63
 Jinga Viktor 281
 Joanovici György 55
 Jodál Gábor 341
 Jozon Emil 194
 Jósika Sámuel 445
 Jumanea György 64

 Kacsó Sándor 418
 Kali István 343
 Kapocsányi Mór 57
 Karácsony Benő 416
 Kádár család 358
 Kádár Imre 412, 416
 Kádár Péter (Dogár Petru) 387
 Kállai, református lelkész 116
 Kálnoky Gusztáv 61
 I. Károly, román király 99, 160, 216, 255
 II. Károly, román király 211, 319, 343, 349
 Kemény Domokos 30
 Kemény János 416
 Kerkápoly Károly 29
 Kertsch Christian 194
 Khuen-Héderváry Károly 232, 239, 242, 260
 Kimpian Illés 65

Kirschknopf Gusztáv 327-328
 Kirtza Izsó 64
 Kisfaludy Károly 433
 Kiss, unitárius lelkész 336
 Kiss Manyi 411
 Klósz Adolf 57
 Kocsi Csergő Bálint 435
 Kolping Adolf 348
 Koman Julian 67
 Kossuth Lajos 28-29, 31, 115-116 135, 185,
 233-234, 243, 250, 272, 393, 442
 Kosztolányi Dezső 444, 461
 Kovács család 358
 Kovács György, színész 412
 Kozmutza, bíró 60
 Kós Károly 412, 415-417, 445
 Kölcsey Ferenc 441
 Költő Gábor 336
 Kraushaar Adolf 194
 Krenner Miklós (Spectator) 407, 432
 Kun Kocsárd gróf 378, 405
 Kuncz Aladár 416-417

Laár Ferenc 448
 Labențiu Tódor 60
 Laczkó Aranka 410
 Lambru Gheorghe 235
 Laurian Gabor 319
 Lazarel Demeter 60
 Lăpedatu Alexandru 299, 334
 Lăpedatu Ioan 299
 Lăureanu A. Tr. 208
 Leon, egyetemi tanár 299
 Leonide Petrescu 299
 Lesian Vazul 189
 Lica Dániel 55
 Lichtenstein Frigyes herceg 207
 Ligeti Ernő 5, 416, 421
 Linul György 63
 Loebell, orvosprofesszor 62
 Loginu Dénes 41
 Lucaciu László (Vasile) 93, 234, 253-254,
 227-228, 234, 253-254, 259 ü
 Lupaș, képviselő 72, 102, 141, 221, 300
 Lupu Traian 64
 Lőzinger, tanuló 194

MacCartney Elemér (Carlile Aylmer) 76,
 449
 Macedon Linul 37
 Maior, magyarországi román újságíró 171
 Maiorescu János (Ioan) 208
 Maiorescu Titu 208, 211
 Majláth Gusztáv 355
 Makkai Sándor 307, 329, 415- 418
 Mandics, minisztériumi előadó 108
 Maneguțiu Miklós 119, 128-129, 141-142
 Mangoica János 65
 Mangra Vazul 230
 Maniu Gyula (Iuliu) 9, 10, 52, 196, 213, 239,
 274, 290, 301, 313, 377, 390, 394-395,
 397, 429, 446, 448
 Manoilescu Gheorghe 299
 Manoilescu Mihály 305
 Mansberg Sándor 437
 Manschütz János 55
 Manteanu Joachim 93
 Mantu Nicolau 34
 Manu Gabriel 54, 78
 Margueritte Viktor 449
 Marian, pap 154, 230
 Marianu Florian 55
 Marinescu János 66
 Martinovici G. 433
 Markovics Manó 314
 Markovinovich Viktor 65
 Mátrai János 432
 Mátyás (Hunyadi), magyar király 192, 233,
 442-443
 Mănase, ortodox pap 120
 Mărgineanu, tanfelügyelő 370
 Medgyaszay Mihály 337
 Medici György 60
 Mesaroș Alex 194
 Meseșan Aurél 347
 Mészöly, közjegyző 135
 Meteș István (Ștefan) 197
 Meteș Ioan 429
 Metian Aldulea 57
 Metianu Jenő 63
 Meșianu János (Ioan) 109, 117-119, 129, 135,
 172, 462
 Mezei Amália 194
 Miclea János 64
 Micu András 63

Micu Moldovanu János 136
 Mihalache Ion 342
 Mihali Tivadar (Teodor) 90, 103, 235, 251 ü
 Mihalka György 64
 Mihály, szerb metropolita 137
 Mihályi János 64
 Mihályi Viktor 106, 126, 134
 Mihi János 248
 Mihuța Sándor 86
 Miksa Pompeius 63
 Miku András 57
 Milkovits Remus 64
 Mille Constantin 148
 Millo Mátyás (Matei) 212, 221
 Mircea, testvérek 169
 Miron Cristea 133, 149, 262, 333
 Miron Roman 109, 111-115, 117-118, 129,
 182, 217 ü
 Miron Tivadar 65
 Mirulescu János 63
 Mocsonyi Sándor (Mocioni Alexandru) 48,
 106, 112, 113
 Mognean Miklós 63
 Moisescu Ilie 339, 341
 Moldovan György 65
 Moldovan Kornél 63
 Moldovan Valér 89
 Moldovanu Gyula 60
 Moldován Gyula 64
 Moldován Szilveszter (Silvestru) 32, 208,
 221 ü
 Moliere 413
 Molnár család 276, 358
 Molnár Péter 302
 Morariu, esperes 90, 247
 Motin Miklós 65
 Moța János (Ion) 87-88, 139, 141, 208
 Móricz Zsigmond 12, 382
 Muntean Gyula 63
 Muntean Péter 63
 Muntean Sempronius 63
 Muntean Vazul 67
 Munteanu Enea 299
 Munteanu Nicolae 74
 Mureșan Valér 63
 Mureșan Iuliu 363
 Mureșan Septimiu 299
 Mureșanu András (Andrei) 242
 Mureșianu Joakim 55
 Musta Gyula 166
 Mustea Valér 65
 Nagy Albert 446
 Nagy István (Ștefan cel Mare), moldvai fejedelem 242
 Nagy István 412
 Nagy Istvánné 116
 Nagy János 135
 Nagy Sándor 57
 Naláczy István 445
 Nasta Sándor 269
 Nămoian Virgil 65
 Neagos Péter 65
 Nechiti Gábor 135
 Negrea Gergely 57
 Negrea László 64
 Negria György 55
 Negrila Valér 65
 Negru Sebő 63
 Negruzzi Jakob (Jacob) 200
 Negulescu D. 354
 Netzhammer, római katolikus érsek 376
 Nicara János 60
 Nicoara Vazul 60
 Nikola Gergely 67
 Noaghea Ilarius 60
 Novacovici György 93, 243-244
 Nyes Kornél 65
 Nyíró József 412, 416-419, 432
 Oana-Moga Athanáz 65
 Olajos Domokos 302, 432
 Olariu Valér 65
 Olinea Mihály 68
 Olteanu János 126, 133, 142
 Onaciu Sándor 60
 Onciu Nestor 61
 Onika Demeter 55
 Onișor Victor 132, 236
 Onițiu Virgil 191-192
 Onucsán Miklós 63
 Opra Mihály 63
 Oprea Leonte 371
 Orbán, unitárius lelkész 336
 Ostatea Kálmán 65

Osvát Ernő 415
 Oțetea Valer 271

 Paál Árpád 415, 445
 Pacelli Eugenio 326-327
 Pallade Leontin 60
 Pamfil Gheorghe 299
 Pandrea Efrem 55
 Pap János 37, 115, 432
 Pap Jenő 61
 Pap Károly 135
 Pap Lajos 432
 Pap Miklós 63
 Papiu Ilarion 208
 Papp Romulus, bíró 63
 Papp-Szilágyi Viktor 60
 Paptea Jakab 63
 Papus, tanár 193
 Pareca Leo 65
 Parlagi Lajos 410
 Pascaly Mihály 212
 Pascu Imre 63
 Pataky Emil 194
 Patkovsky, főszolgabíró 38
 Pauler Tivadar 80
 Pál Gábor 274
 Pâclișanu Zenobie 403
 Perczel Dezső 51, 198
 Peretiu Romulus 65
 Perédi György 432
 Petrascu János 65
 Petrasko Illés 65
 Petrescu Comnen 73, 326
 Petrovics Vazul 63
 Petrovits Miklós 64
 Petru Popa 66
 Pető Kálmán 389
 Petőfi Sándor 242, 406, 434, 442-443
 Pécsy Imre 446
 Péter, szerb király 161
 Pincu Kornél 64
 Pintea György 63
 IX. Pius 105
 XI. Pius 325
 Place, francia konzul 53
 Plopu György 60
 Podariu Ioan 299
 Poór Lili 410

 Pop Alessandru 299
 Pop Augustin 299
 Pop Avram 67
 Pop Ghiță 204, 221, 313, 374, 385, 397- 399,
 428
 Pop Ioan 341
 Pop István 57
 Pop József 60
 Pop Leonida 61
 Pop Livius 307
 Pop Miklós 110
 Pop Simon 299
 Pop Valér 292, 325-327
 Pop-Cició István (Ștefan) 242, 448
 Popa Demeter 65
 Popa György 63
 Popa Ioan 423
 Popa István 55
 Popa János 65
 Popa Péter 65
 Popa-Lisseanu Gheorghe 385
 Popa-Radu Áron 57
 Popaneciu Jakab 57
 Popasu János 128
 Popea Miklós (Nicolae) 108, 128, 131
 Popescu Simon 58
 Popotiu Emil 63
 Popovici, megyegyűlési képviselő 88
 Popovici A. Petru 48
 Popovici József 205
 Popp, főtisztviselő 105
 Popu György 158
 Popu Massimu 186
 Popu Péter 55
 Porcius Florian 29, 55
 Porițiu Emil 34
 Porumbescu Ciprian 172, 243
 Presia Romulus 63
 Prie Octavian 354, 377, 442-443
 Prie Toma 38, 40
 Priscu János 132
 Prokupás Illés 63
 Prostean Miklós 64
 Puia Eronim 409
 Punkov Péter 64
 Pușcariu János (Ioan Cavaler de) 32, 55, 77,
 84, 106-108, 207, 241 ü
 Pușcariu Gyula 60

Puşcaşiu Ioan 74
 Putici, temesvári esperes 160, 162

 Radu Aurel 63
 Radu Demeter 126
 Radu Tivadar 63
 Rajnai Tibor 485
 Raşiu Ioan 89
 Raşiu Gherasim 55
 Rădulescu Ionel 235
 Regman Miklós 133
 Reményik Sándor 316, 415-418, 424
 Repede György 63
 Réthy László 152
 Ricz Ottilia 194
 Rimbás Győző 63
 Robu Miklós 65
 Rolland Romain 449
 Román (Roman) Sándor 198, 204
 Romanu János 55
 Rosa Silvius 60
 Roscu Sándor 65
 Roşca János 60
 Roşescu Zamfréd 63
 Roşiescu, fogalmazó 108
 Roşianu Covrig 299
 Roşiu Tivadar 189
 Roşu Ioan 148
 Rothermere Viscount of, Harold Sidney
     Harmsworth 449
 Rozsonday Ádám 339, 341-342
 Rubian Antal 64
 Russan Hilár 65
 Russu Miklós 55
 Rusu, vezérigazgató 388
 Ruzs János 62
 Ruzs Károly 57
 Ruyasen, francia kutató 76

 S. Nagy László 414
 Savulescu Aurel 339
 Sándor József 273, 397, 445-446, 448
 Schlauch Lőrinc 186
 Schmerling Anton von 53-54
 Schmidt, tanuló 194
 Schönfeld, jegyző 88
 Schramm, tanuló 194
 Scotus Viator 300

 Sebestyén László 432
 Secula György 55
 Selariu Jenő 65
 Septimiu Mureşan 299
 Serafim, főpap 137
 Serbul Pál 64
 Seridon Leon 64
 Shakespeare William 410
 Siegescu Iosif 116, 205
 Sienkiewicz Henryk 69
 Silaşi Gergely (Gregoriu) 47, 198, 201-203
     207, 221
 Simén Domonkos 339, 342
 Simény Béla 282
 Simionescu, államtitkár 299
 Simon Ida 194
 Sipos Domokos 416
 Slavici Ion 23, 28, 33, 44-45, 48, 52, 78,
     81-82, 92, 184, 196, 200, 202, 205, 225-
     227, 234, 259 ü
 Smigelski, pap 243
 Softu, pap 132
 Soproni János 336
 Sotiv Konstantin 64
 Spectator (Krenner Miklós) 407, 432
 Spătar, vármegyei prefektus 300
 Steflea Oprea 64
 Steinacker Harold 76
 Steiskal József 340
 Sterca-Şuluţiu Sándor (Alexandru) 181, 207
 Stere Constantin 43, 215, 261 ü
 Stere Stinghe 193
 Stica, pap 162
 Stoica Vazul 205
 Străvoiu Miklós (Nicoale) 83, 111, 157
 Stroescu Vazul (Vasile) 209
 Stroia István 64
 Stromayer Emma 194
 Sturdza Demeter 43
 Stăncel Laurenţiu 347
 Suciú, erdőigazgató 276, 279
 Suciú Vasile 326, 379
 Suciú Nicolae 120
 Suciú Péter (Petre) 298 ü
 Sulica Miklós (Nicolae) 169
 Sulyok István 322-323

 Szabó Béni 293

Szabó Dezső 12, 382
 Szabó Elemér 167
 Szabó János 113
 Szakáli István 425
 Szana Zsigmond 297
 Szaszanov Szergej Dmitrijevic 237
 Szava Mózes 63
 Szántó György 416
 Szász József 242
 Száva Aurel 65
 Szegedy, református lelkész 135
 Szekfü Gyula 444
 Szemplér Ferenc 417
 Szent Antal 377, 435, 445
 Szent Imre 415-416, 461
 Szent István 443
 Szent László 442-443
 Szentgyörgyi István 410
 Szentimrei Jenő 415-416, 432
 Szerb György 55
 Szerb Tivadar 55
 Széchenyi István 442
 Székely János 407
 Székely Sándor 36-37
 Szilágyi Dezső 83, 95
 Szilágyi Károly 335
 Szinberg, tanuló 194
 Szini Lajos 415

 Şaguna András (Andrei) 47-48, 83, 104, 107-108, 120-121, 127, 134, 144, 180, 181, 183, 207, 245 ü
 Şerban Dániel 66
 Şerban János 60
 Şerban Mihail 299
 Şerban Miklós 93
 Şorban István 55
 Şorban G. 302, 422-423, 436-437
 Ştefan Vazul 132
 Ştefănescu Petru 38

 Tabacaria Valér 63
 Tabajdi, ügyvéd 81-82
 Tabéry Géza 415
 Tamás Dénes 371
 Tamási Áron 17, 412, 416-418
 Tanárky Gedeon 107
 Tance Teofil 65

 Tartis György 60
 Táray Ferenc 167
 Tănăsescu, államtitkár 299
 Teleki család 289
 Ternovean Emil 65
 Tertin Titus 65
 Tifan Miklós 60
 Tilea Eugen 299
 Tisu Tiberius 65
 Tisza István gróf 121, 172, 225, 230, 239, 250, 252, 260, 447
 Tisza Kálmán 83, 314
 Titieni Szilárd 65
 Tobias Oktavian 35
 Togán Miklós (Nicolae) 208
 Tolsztoj Lev 184
 Tompa László, író 415, 419
 Tompa Sándor 411-412
 Topan János 58
 Torma Károly 40, 54, 78
 Traianus, római császár 123
 Trefán Leonárd 336
 Trefort Ágoston 83, 181
 Trencsiner, tanuló 194
 Tripan Sándor 63
 Triteanu Lázár (Lazár) 133
 Tulbura János 66
 Tulbure György (George) 133, 369
 Turcu János 57
 Turnescu Elena 148
 Tzaran Arthaxerxes 69

 Ugron István 273
 Ungur Péter 63
 Ursu Ioan 148
 Ursu György 66
 Utalea Octavian 299

 Vaida-Voevod Sándor (Alexandru) 52, 91, 116, 196, 231, 239, 249, 255-257, 259, 291, 304, 317, 424 ü
 Văitoianu Arthur 294
 Vajda László 80
 Vakuleszku Titusz 63
 Vancea János 106, 126
 Vasilescu Cristea 438
 Ványolos István 432
 Vărescu, prefektus 43

Veres, iskolaigazgató 189
Végh József 432
Vidrighin Stan 64
II. Vilmos, német császár 258
Vincenty, francia kutató 76
Vintilă György 55
Visarion Roman 38, 49
Vitéz Mihály (Mihai Viteazul), román fejedelem 191, 211, 241, 242
Vlad Aurél (Aurel) 89, 91, 115, 238, 241, 246-249, 378
Vlad I., képviselő 300
Vlásza János 67
Voda János 66
Voda Miklós 67
Voina, esperes 162, 235, 259
Volloncs Miklós 337
Vuia Péter 58, 67
Vulcan Sámuel 181
Walter Gyula 451
Weisz, képviselőjelölt 249
Wesselényi Miklós 135
Willer József 317, 425, 445, 448
Wilson Thomas Woodrow 24
Wlassics Gyula 129
Wlwarth, tanuló 194
Zágoni István 416, 432, 445
Zglincky, lengyel ezredes 53
Zichy János 156
Zichy Domokos gróf 40, 135
Zima Tibor 446
Zomora János 432

Földrajzi nevek

Abásfalva (Aldea; –) 285
Abrudbánya (Abrud; Groß-Schlatten) 64, 66, 135, 336
Aga (Brestovăț; –) 134
Ajton (Aiton; –) 279
Alcina (Alțina; Alzen) 134
Algyógy (Geoagiu; Gergersdorf) 63, 405
Alparét (Bobilna; Albrecht) 134
Alsó-Fehér (vár)megye 35, 37, 40, 53, 89, 125, 242, 284
Alsócernáton (Cernatu de Jos; –) 355
Alsódoboly (Dobolii de Jos; –) 134
Alsógezés (Ghijasa de Jos; Untergesäß) 134
Alsókomána (Comana de Jos [ma], Comana Inferioară; –) 194
Alsópián (Pianul de Jos; Deutsch Pien) 37, 209
Alsórákos (Racoșul de Jos; Ratsch) 330
Alsóvidra (Vidra; –) 67
Alvinc (Vințul de Jos; Winzendorf) 178
Amerika 41, 34, 69, 108, 277, 286-287, 290, 302, 315, 330, 332, 336-337, 374
Amszterdam (Amsterdam) 291
András 134
Anglia 24, 145, 287, 425
Apahida (Apahida; –) 96, 428
Apanagyfalva (Nușeni; Großendorf) 51
Arad (Arad; Arad) 23, 28, 35, 37, 47-48, 55, 63, 80, 91-92, 96, 99, 101, 116, 132, 142, 152, 180, 197, 207, 212, 281-282, 305, 327-328, 376, 379, 407, 411, 428, 442
Arad (vár)megye 40, 49, 55, 57-58, 67, 78, 81-82, 85-86, 89, 91, 121, 195, 227, 289, 306, 318
Arany (Uroi; Goldendorf) 134
Aranyos-Torda (vár)megye 432
Aranyoscsopolya [Torda–Aranyos vármegye] 354
Aranyospoján (Poiana Arieș; –) 194
Aranyosvidék 281
Atyha (Atia; –) 370
Ausztria 22, 29, 54, 76-77, 104, 113, 203, 252, 257, 398
Ausztria–Magyarország 46, 110, 215, 398
Avasfelsőfalva (Negrești–Oaș; –) 65
Ákosfalva (Acățari; Achs-Achatiusdorf) 343

Árpás (Arpașu; Arpasch) 63, 57
Ázsia 114, 231, 215
Bacău megye 42
Backamadaras (Păsăreni; –) 343
Balázsfalva (Blaj; Blasendorf) 57, 65, 105, 129, 133, 147, 179, 181-182, 184-186, 192-197, 202, 210, 213, 237-240, 242, 244-245, 285, 293, 333, 389, 402, 426
Balkán 8, 48, 97, 99, 124, 139, 160, 162, 172, 214-216, 232, 255, 258, 261
Balomir (Balomirul de Câmp; Ballendorf) 120
Banica (Bănița; Bansdorf) 37
Barátos (Brateș [ma], Brătești; Mönchsdorf) 100, 355
Barcaság (Țara Bârsei; Burzenland) 213
Bardóc (Brăduț; –) 339, 346
Barót (Baraolt; –) 31, 332, 345, 355, 376
Basel (Bâle) 95
Bánffyhuntyad (Huedin; –) 63, 435, 445
Bánság (Banat; Banat) 45, 289-299, 303, 407
Báródbeznye (Beznea; –) 100
Bekecsalja 397
Belényes (Beiuș; –) 55, 65, 180, 185, 187, 189, 194
Belfast 258
Belgrád (Beograd) 137
Belső-Szolnok vármegye 54,
Bendorf (Benești; Bägendorf) 134
Bereck (Brețcu; –) 194
Berekszó (Bîrsău; Walddorf) 134
Berlin 18
Bernád (Bernadea; Bernhardsdorf) 134
Besenyő (Vișoara; Heidendorf) 68, 100
Bessarábia (Basarabia; Besarabien) 22, 24, 32, 43, 46, 60, 70, 99, 139, 160-162, 215, 256-257, 290, 305, 387, 389
Beszterce (Bistrița; Bistritz) 28, 30, 40-41, 63, 129, 132, 154, 376, 463, 471
Beszterce–Aranyos (vár)megye 29
Beszterce–Naszód (vár)megye 28, 35-36, 40-41, 49, 56-57, 67, 84, 86, 97, 169, 195
Bethlen (Beclean; Bethlen) 30, 65, 238
Bethlenszentmiklós (Sânmiclăuș; Klosdorf) 344
Bécs (Viena; Wien) 11, 22, 47-48, 51, 53, 113, 198, 247, 398

- Béganyiresd (Brezova; –) 134
 Bélbor (Bilbor; –) 277
 Bibarcfalva (Biborțeni; –) 11, 339, 342, 345-346
 Bihar (vár)megye 40, 125, 281-282, 299, 305-306, 314, 331, 363, 430, 434
 Bikfalva (Tăureni; –) 11, 370
 Birda (Birda; –) 134
 Bitá (Bitá; –) 355
 Bocs (Bociu; –) 279
 Bocskó (Bocioi; –) 331
 Boholc (Boholt; Buchholz) 134
 Boica (Băița; Pernseifen) 65
 Boksa [=Várboksa (Bocșa Română; –)] 249-250
 Boksánbánya (Bocșa; Altwerk) 65
 Borbánd (Bărăbant; –) 96
 Borbátvíz (Râu Bărbat; Schnellbach) 354
 Borgó (Bîrgău; –) 29, 30, 65
 Borgóbeszterce (Bistrița Bârgăului; –) 30
 Borgóprund (Prundul Bârgăului; Burgau) 65, 160
 Borosjenő (Ineu; –) 50, 63
 Boroskrakkó (Cricău; Krakau) 255, 447
 Borsómező (Inuri; –) 134
 Borszék (Borsec; Bad Borseck) 300
 Borzsova (Bârzava; –) 272, 354
 Boston 374, 469
 Botoșani 69
 Botoșani megye 43
 Bozovics (Bozovici; –) 64
 Bögöz (Mugeni; –) 332
 Bölön (Belin; Blumendorf) 330
 Bözödújfalva (Bezidu Nou; –) 332
 Bósháza (Biușa; –) 337
 Brassó (Brașov; Kronstadt) 28, 32, 48-49, 193, 275, 287, 299, 305, 317, 330-331, 376, 379, 385-386, 389, 404, 407-408, 412, 455-456, 462-463, 470-471, 499
 Brassó megye 63, 84, 96, 306
 Brád (Brad; –) 56, 65, 120-121, 160, 181-183, 185, 188-189, 194, 244, 331, 354
 Brulya (Bruuiu; Braller) 134
 Bucegi 397
 Budafalva (Ungureni; –) 134
 Budapest 7, 11, 26, 29, 31, 38-39, 47-48, 60, 92, 112, 114, 119, 129, 182, 198-199, 201, 204-205, 234, 241, 258, 296, 336-337, 352, 397-398, 406, 411, 413, 414-415, 435, 440, 444
 Bukarest (București) 7, 8, 11, 18, 22, 43, 45, 58, 62, 65, 99, 101, 123, 149, 160, 163, 185, 191, 194, 198, 200, 212, 214, 216, 225-227, 234-235, 237, 247, 251, 282, 286, 295, 299, 302, 306, 323, 325, 327, 333, 353, 385, 423, 429, 444, 450
 Bukovina (Bucovina; Buchenland) 22, 43, 160-161, 230, 237, 257, 290, 333
 Bulgária 14, 32, 139, 206, 215, 139, 459
 Bunyaszekszárd (Bunea Mică; –) 331
 Bunyaszentilona [Krassó–Szörény vármege] 384
 Burán 22
 Burjánfalva (Păuliș; –) 66, 134
 Búzaháza (Grăușoru; –) 332
 Buziásfürdő (Buziaș; –) 65, 134
 Buzău megye 284
 Bún (Boiu; –) 279
 Bükkös (Bichiș; –) 96
 Cebe (Cebea; –) 177
 Cege (Țaga; –) 354
 Cernăuți megye 284
 Cófalva (Țufalău; –) 355
 Craiova 53, 191 205
 Curtea de Argeș 38
 Csarnóháza (Bulz; –) 134
 Csatószeg (Cetățuia; –) 355
 Csáka (Ceaca; Hagendorf) 347
 Csávós (Grănicerii; –) 331
 Csegez (Pietroasa; –) 336
 Csehétfalva (Cehețel; –) 330
 Cserfalva (Stejăriș; –) 332
 Csernáton (Cernat; –) 337,
 Csernovic (Cernăuți; Tschernowitz) 398
 Csesztve (Cisteiu; –) 96
 Csicsó (Cetatea Ciceului; –) 331, 355
 Csicsómihályfalva (Ciceu Mihăiești; –) 331
 Csicsóújfalva (Ciceu-Corabia; –) 134
 Csiklóbánya (Ciclova Montană; –) 134
 Csík (vár)megye 56, 273-277, 281, 284-287, 293, 300, 306-307, 338, 342, 363, 370-371, 426
 Csík-Kászon (ld. Kászonaltíz; Kászonfeltíz) 287, 355

- Csikardál [Csik vármegye?] 134
 Csikkarcfalva (Cârța; –) 355, 425
 Csíkkászonyjakabfalva (Iacobeni; –) 333
 Csíkmadaras (Mădăraș; –) 371
 Csíkrákos (Racul; –) 434
 Csiksomlyó (Șumuleu; –) 355, 376
 Csikszentdomokos (Sândominic; –) 286, 355
 Csikszentmárton (Sânmartin; –) 355, 413
 Csikszentmiklós (Nicolești; –) 354
 Csikszenttamás (Tomești; –) 425
 Csikszereda (Miercurea Ciuc; Szeklerburg) 3, 274, 277, 304, 358, 377, 387
 Csíkszék 56
 Csíkszépvíz (Frumoasa; –) 111
 Csíkverebes (Vrăbia; –) 386
 Csobotfalva (Cioboteni; –) 272
 Csomafalva (Ciumani; –) 363
 Csomaháza [Szatmár vármegye] 355
 Csomaköz (Ciumești; –) 384
 Csombord (Ciumbrud; –) 432, 447
 Csomortán (Lutoasa; –) 326
 Csókfalva (Cioc; –) 332
 Csulpesz (Ciulpăz; –) 134
- Dacia 123
 Datk (Dopca; Daken) 330
 Dákó-Románia 95
 Dálnok (Dalnic; –) 355
 Dánia 69, 287
 Debrecen 4469, 497-499
 Detta (Deta; –) 63
 Dezmér (Dezmir; –) 63
 Déda (Deda; –) 65
 Dél-Erdély 438
 Dél-Kelet-Európa 6, 21, 453
 Délvidék 76
 Dés (Dej; Desch) 98-91, 134, 210, 299, 376, 428
 Déva (Deva; Diemrich) 63, 65, 89, 96, 283, 290, 305, 376, 377, 411
 Dicsőszentmárton (Tâmbăveni [ma], Diciosânmartin; Martinskirchen) 63, 96, 331, 355, 376
 Diós (Deușu; –) 331
 Ditró (Ditrău; Dittersdorf) 285, 355
 Dnyeszter (Nistru) 225
 Dobra (Dobra; –) 229
- Dobruzsza (Dobrogea; Dobrudscha) 43, 100, 174, 387
 Dormánfalva (Dormănești; –) 100
 Dorohoi 284
 Drama 258
 Drăgășani 293, 294
 Duna 77, 225-226, 442
- Egeres (Aghireș; –) 299
 Egerhát (Ariniș; –) 355
 Egerszeg (Cornățel; –) 39
 Elzász-Lotharingia 99, 258
 Erdőfüle (Filia; –) 346
 Erdőhát (Dumbrava [ma], Găunoasa; Wald-rücken) 134
 Erdőszentgyörgy (Sângeorgiu de Pădure; –) 345
 Erdővidék 31, 338, 340, 345-346
 Eresztevény (Eresteghin; –) 355
 Erzsébetváros (Dumbrăveni; Elisabethstadt) 134
 Esküllő (Așchileu; Schwalbendorf) 331
 Esztergom (–; Gran) 105
 Esztény (Stoiana; –) 194
 Etéd (Atid; –) 344
 Európa 5, 6, 9, 19, 76, 313, 433, 446, 449
- Érchegység 47
 Érdengeleg (Dindești; –) 331
 Észak-Írország 258
 Észak-Erdély 236, 271, 278-279, 298, 330
- Falcu 42
 Falkusa (Fălcușă; –) 134
 Farkaslaka (Lupeni; –) 371
 Fehérvíz (Râu Alb; Weißwasser) 331
 Felkenyér (Vinerea; Ober-Brodsdorf) 147
 Felsőcernáton (Cernatu de Sus; –) 337
 Felsőcertés (Certege; –) 134
 Felsőkastély (Coșteiu de Sus; –) 134
 Felsőkápolna (Căpâlna; –) 134
 Felsőorbó (Gârbova de Sus; –) 134
 Felsőporumbák (Porumbacul de Sus; Ober-bornbach) 134
 Felsőrákos (Racoșul de Sus; –) 331
 Felsővisó (Vișeu de Sus; –) 63
 Feltót (Tauț; –) 65
 Felvinc (Unirea [ma] Vințul de Sus; Oberwinz) 345

- Félicsfürdő (Băile Felix; –) 451
 Focșani 293, 294
 Fogaras (Făgăraș; Fogarasch) 35, 37, 47, 49, 53, 55-56, 63, 65, 67, 78-79, 84, 86, 302, 331, 336, 376
 Fogaras (vár)megye 56-57, 66, 86, 166, 236
 Forbach 258
 Földra (Feldru; Birkenau) 154
 Franciaország 24, 95, 449, 453
 Füzes (Stupini [ma], Fizeșul; –) 366
- Gajnári (Poenița; Konradsdorf) 134
 Galgó (Gâlgău; Gilgo) 331
 Galícia 61
 Gambuc (Gambuț; Gombutz) 96
 Gelence (Ghelința; Gelentz) 356
 Genf (Geneve) 24, 362, 364-365, 427
 Gerendkeresztúr (Grindeni; –) 134
 Gernyeszeg (Gornești; Kertzling) 345
 Geszt [Bihar vármegye] 65
 Gherlei 366
 Girolt (Ghirolt; Gerold) 354
 Glimboca (Glâmbocă; Hühnerbach) 166
 Gorj 235
 Görgény (Gurghiu; Görgen) 344
 Görögország 258
 Graz 186, 251
 Grevena 258
 Grevicebánya 65
- Gyergyóalfalu (Joseni; –) 368, 376
 (Gyergyó)békás (Bicazu Ardelean; –) 210, 277
 Gyergyószentmiklós (Gheorgheni; Niklasmarkt) 31, 379, 430
 Gyergyótölgyes (Tulgheș; –) 65, 277
 Györgyfalva (Gheorgheni; –) 279
 Gyulafehérvár (Alba Iulia; Karlsburg) 8, 61, 63, 79, 83, 105, 126-127, 130, 140, 192, 239, 269, 302, 305, 311, 324, 326, 328, 336, 352, 353, 379, 386, 389, 395, 400, 428
- Hajdúdorog 123, 459
 Halumány 134
 Harangláb (Hărănglab; –) 330
 Hari (Hariș; –) 96
 Haró (Hărău; Haren) 282-283, 347
 Határszög [Beszterce-Naszód vármegye] 97
- Havasalföld [= Havaselve] 43-44, 104
 Hága 301
 Háromszék (vár)megye 69, 281, 284-285, 287, 293, 300, 305, 307, 322, 355-356, 363, 370, 399, 435, 448
 Hátszeg (Hațeg; Hotzing) 47, 63, 65, 376
 Hegyeslak (Hăzești; –) 134
 Herepe (Herepea; –) 96
 Hétfalu (Șapte Sate; Siebendörfer) 32
 Hodos (Hodoșa; –) 355
 Holló (Corbu; –) 277
 Homoród (Homorod; Homroden) 338
 Homoródalmás (Merești; –) 331, 339
 Homoródszentmárton (Mărtiniș; Sankt Marten) 285, 339
 Homoródszentpál (Sînpaul; –) 336
 Honoros (Honorici; –) 40
 Hortobágyfalva (Comățel; Härwesdorf) 134
 Horvátország 77
 Hosszúfalva (Satulung; Langendorf) 376
 Hunyad (vár)megye 64, 66, 85, 89-90, 152, 165, 177, 180, 195, 229, 432
- Ialomița 42
 Iași 42-43, 62, 100, 138, 148, 208, 215, 382
 Illenbák (Ilimbav; Eulenbach) 134
 Ilfov 42
 Illyefalva (Ilieni; Ilgendorf) 332
 Ilva (Lunca Bradului; –) 31
 Isacova 216
 Istvánlak 134
 Izgár (Izgar; –) 133
 Izmail 140
- Jakabfalva (Iacobeni; –) 134
 Jánosda (Ianoșda; –) 134
 Járma [Maros-Torda vármegye] 279
- Kaca (Cața; Katzendorf) 148, 169
 Kackó (Câtcău; –) 169
 Kajántó (Chinteni; –) 299, 331
 Kalotaszeg (Călata; –) 435
 Kalotászentkirály (Sâncraii; –) 282-283, 451
 Karács (Căraciu [ma], Carciu; –) 177
 Karácsonyfalva (Crăciunești; –) 285
 Karánsebes (Caransebeș; Karansebesch) 31, 55, 63-65, 91, 196-197, 272-274, 277, 281, 331

- Karcfalva (Cîrța; –) 355, 376, 425
 Katerini 258
 Kavecs 66
 Kálbor (Calbor; Kaltbrunnen) 134
 Kápolnokmonostor (Copalnic Mănăstur; –) 65
 Kárpátok 47, 121, 162, 184, 186, 191, 200, 225, 234, 235
 Kászonújfalú (Casinu Nou; –) 355
 Kelet-Európa 232, 453
 Kelet-Poroszország 258
 Kendilóna (Luna de Jos; Lone) 289
 Kézdivásárhely (Târgu Secuiesc; Szekler Neumarkt) 63, 293, 332, 376, 379, 394
 Királyföld 23, 32, 52, 70, 79, 280
 Királyhágó 322-323, 327, 458
 Kisbacon (Bățanii Mici; –) 338-339, 341, 346
 Kisbecskerek (Bechierescu Mic; –) 134
 Kiscserged (Cergăul Mic; Klein-Schergied) 194
 Kisdebrecen (Dumbrava; –) 134
 Kisfalud (Micești [ma], Chișfalud, Chișfalău; Kleindörfel) 96
 Kisgalambfalva (Porumbenii Mici; –) 344
 Kisilva (Ilva Mică; Klein-Ilva) 30, 135
 Kisilye (Ilioara; –) 354
 Kisinev (Chișinău) 256
 Kis-Küküllő (vár)megye 35, 125, 278, 288
 Kisküküllő-Széplak (Suplac; –) 330
 Kislaka (Chișlaca; –) 134
 Kisnyégerfalva (Negriștești; –) 331, 305, 345
 Kisompoly (Ampoița; –) 97
 Kisrebra (Rebrișoara; Klein-Rebra) 97
 Klopódia (Clopodia; –) 331
 Kolozs (vár)megye 80, 82, 96, 279, 282, 288-289, 306
 Kolozspata (Pata; –) 279
 Kolozsvár (Cluj-Napoca [ma], Cluj; Klausenburg) 47, 63, 65, 93, 96, 152, 180, 198, 200-203, 212, 225, 228, 244-245, 288-289, 292-297, 299-302, 305, 307, 312, 314-315, 317-320, 324-325, 327-329, 335-336, 338, 340, 347, 353, 355, 374, 376-377, 379-380, 384, 386, 389, 391, 393, 395-399, 401-412, 415, 423-424, 427-429, 432-433, 435-438, 441-442, 444-445, 452, 456, 458, 460, 463, 465, 468-471, 494, 497-499, 502
 Konstanca (Constanța) 153, 174
 Korond (Corund; –) 371-372
 Kosna (Cosna; –) 97
 Kossó [Krassó–Szörény vármegye] 134
 Kosztafalva (Costeni; –) 134
 Kovászna (Covasna; Kovasna) 355
 Köved (Cuiad; –) 134
 Kozani 258
 Kőródszentmárton (Coroianmărtin; Martinsdorf) 134
 Kökös (Chichiș; –) 332, 344
 Köpec (Căpeni; –) 343
 Körösbánya (Baia de Criș; Altenburg) 63, 65, 135, 177
 Köröstarján (Tărian; –) 134
 Középjáta (Aita Medie; Aitau) 345
 Középlak (Cazăplak; –) 96
 Köhalom (Rupea; Repts) 79, 134, 148
 Krassó–Szörény (vár)megye 49, 58, 66, 282, 306, 470
 Krasznaszentmiklós (Sânmiclăuș; –) 331
 Kristyór (Crișcior; –) 33
 Kupsafalva (Cupșeni; –) 134
 Kutin (Cutin; –) 134
 Küküllő (Târnava; Kokel) 23, 35, 345
 Kürtös (Curtici; –) 227
 Lacfalva (Sisești; –) 234
 Lengyelország 228
 Les (Les; Lesch) 31, 134
 Lippa (Lipova; Lippa) 63, 376
 Lisznyó (Lisnău; –) 331-333, 337, 354
 London 95, 470
 Lónapoklostelke (Pâglișa; –) 178
 Lövéte (Lueta; –) 342
 Lugos (Lugoj; Lugosch) 47, 62-64, 88-89, 91, 126, 178, 212, 285, 305, 379
 Lugoskisfalva (Satu Mic; –) 40
 Lupény (Lupeni; –) 37
 Lüki (Iteu; –) 134
 Macedonia 161
 Magyaró (Aluniș; Haseldorf) 134
 Magura (Măgura; –) 31
 Magyarbaksa (Bocșița; –) 331
 Magyarbikal (Bicălatu; –) 345
 Magyarbodza (Întorsura Buzăului; –) 69
 Magyarborzás (Bozieș; –) 342

- Magyarcskéke (Ceica; –) 134
 Magyarhermány (Herculian; –) 338-339, 341-342, 346
 Magyarigen (Ighiu; Grabendorf) 96, 447
 Magyarláros (Târgu Lăpuș; Laposch) 65
 Magyarremegye (Nimigea de Jos; Ungarisch Nindorf) 247
 Magyarsáros (Delenii; Kleinfarken) 330
 Magyarzarvasken (Cornești; –) 331
 Magyarzsombor (Zimbor; –) 354
 Major (Maieru; Maier) 40
 Makfalva (Ghindari; –) 342, 368
 Maksa (Moacșa; –) 377, 355
 Maros (Mureș; Mierosch) 29, 364
 Maros megye 282-284, 287, 343-345, 356, 448
 Maros–Torda (vár)megye 35, 39, 56, 283-284, 289, 300, 306, 331-332, 363, 368, 376
 Marosaszó (Ususău; –) 134
 Marosillye (Ilia; Illiendorf) 134
 Maroskeresztúr (Cristești; –) 134
 Marosorbó (Oarba de Mureș; –) 134
 Marosszentimre (Sântimbru; St. Emrich) 331, 426
 Marosszék 56, 283
 Marosújvár (Ocna Mureș; Maroschujvar) 129, 355, 376
 Marosvásárhely (Târgu Mureș; Neumarkt am Mieresch) 61, 288, 293-295, 299, 305, 336, 359, 376, 379, 384, 386, 399, 404, 412, 415, 430, 432-433, 442
 Marosvécs (Brâncovenesti; Wetsch) 416
 Mádéfalva (Siculeni; –) 355
 Málnás (Malnaș; –) 366
 Máramaros (vár)megye 23, 37, 40, 54, 67, 86, 160, 207, 213, 363, 376, 416, 442
 Máramarossziget (Sighetul Marmăției; –) 64, 376, 379, 411, 427-428, 442
 Máriaradna (Radna; –) 65, 234
 Márkos (Marcoș; Markusdorf) 148
 Márkosfalva (Mărcaș; Markesdorf) 331, 333
 Márpod (Mariapod; Maierpod) 134
 Mártonhegy (Șomărtin; Martinsberg) 134
 Mátisfalva (Mățișeni; –) 344
 Medgyes (Mediaș; Mediasch) 64, 92, 287, 376
 Mehádia (Mehadia; –) 65
 Mezőbergenye (Berghia; –) 134
 Mezőmadaras (Mădăraș; –) 331
 Mezősámsond (Șincai; –) 344-345
 Mezőség 32
 Mezőszentmargita (Sânmărghita; –) 67
 Mezőtelegd (Tileagd; –) 134
 Mezőújlak (Delureni; –) 354
 Ménaság (Menășag; –) 272
 Milova (Milova; –) 134
 Mindszent (Mesentea; Allerheiligen) 96
 Miriszló (Mirăslău; –) 347
 Mirkvásár (Mercheașa; Streitfort) 169
 Mironforrás 134
 Miskolc 48
 Mogos (Mogoș; –) 134
 Moldova 22, 42, 44-45, 100, 159, 174, 181, 185, 208, 214-215, 257
 Monastir 258
 Morhange 258
 Morvaország 340
 Nadrág (Nădrag; –) 65
 Nagyajta (Aita Mare; Aitau) 330
 Nagyaszó (Osoi; Oswald) 65
 Nagybacon (Bățanii Mari; –) 338
 Nagybánya (Baia Mare; Frauenbach) 404, 411
 Nagydevecser (Diviciorii Mari; –) 134
 Nagydisznód (Cisnădie; Heltau) 64, 134
 Nagyenyed (Aiud; Groß-Enyed) 76, 211, 288, 300, 347, 376, 379-380, 386, 389, 393, 404, 428
 Nagyercse (Ercea Mare; –) 366
 Nagyalambfalva (Porumbenii Mari; –) 35
 Nagyhalmágy (Hălmăgiu; –) 160
 Nagyiklód (Iclod; –) 170
 Nagyilva (Ilva Mare; Groß-Ilva) 65
 Nagykakucs (Cacucin Nou; –) 331
 Nagykároly (Carei; Karol) 376, 377
 Nagykászton (Plăieșii de Jos; –) 355
 Nagy-Küküllő (vár)megye 35, 279, 330
 Nagylak (Nădlac; –) 96, 331
 Nagyosztró (Ostrovul Mare; Groß-Rodendorf) 194
 Nagysomkút (Șomcuta Mare; –) 196, 355, 354
 Nagyszalonta (Salonta; –) 442
 (Nagy)szeben (Sibiu; Hermannstadt) 23, 28, 38-40, 47-49, 58, 63-64, 66, 84, 86, 89, 91-

- 92, 97, 118, 131, 136, 180, 186, 188, 197-198, 202, 208, 210, 212, 225, 236, 240, 244, 245, 251, 305, 338, 352, 379, 407,
 Nagytalmács (Tâlmăciu; Talmesch) 65
 Nagytarna [Ugocsa vármegye] 331
 Nagytusnád 333
 Nagyvárad (Oradea; Großwardein) 5, 48, 63, 105, 122-123, 125-127, 133, 155, 179, 181, 187, 189, 197, 199-200, 212, 230, 245, 294-295, 297, 299, 305-306, 318, 322-323, 335, 373-374, 376-377, 379, 394, 407-408, 411-412, 415, 427-430, 432, 442, 445
 Nagyürgöd (Nojorid; –) 299
 Naszód (Näsäud; Nußdorf) 29, 31, 53, 55, 272-274, 277, 281, 284, 293, 389
 Naszód megye 66, 78, 284
 Nádas (Nades; Nadesch) 299
 Negotin 216
 New York 5, 69
 Németország 22, 191, 417, 466
 Novákfalva [Krassó–Szörény vármegye] 166
- Nyárádandrásfalva (Sântandrei; –) 331
 Nyárádszentandrás (Sântu; Sankt Andreas) 331
 Nyárádszentbenedek (Murgeşti; –) 134
 Nyárádszereda (Miercurea Nirajului; Sereda) 442
 Nyárfás (Plopiş; –) 134
 Nyomát (Maiad; –) 336, 356
 Nyugat-Európa 258
- Obád (Obad; –) 134
 Offenbánya (Baia de Arieş; Offenburg) 134
 Oklánd (Ocland; –) 338-339, 341
 Olaszország 145
 Olasztelek (Tâlişoara; –) 345
 Oláhszentgyörgy (Sîngeorz-Băi; Rumänisch St. Georgen) 36
 Oláhtordos (Turdasul Român; Torendorf) 194
 Oláhtyukos (Ticuşu Nou; Walachisch Tekes) 134
 Olt 38, 167, 364
 Oltszakadát (Săcădate; Sakedaten) 38, 40
 Omlód [Torontál vármegye] 134
 Oravica (Oraviţa; Orawitza) 58, 63, 116, 212
 Orbaitelek (Telechia; Grundsdorf) 332
- Oroszország 14, 27, 60, 69, 139, 161, 206, 214-215, 232, 256, 258
 Osztrák–Magyar Monarchia 28, 61, 215, 248
 Ozsdola (Ojdula; –) 385
- Ópálos (Păuliş; –) 81
 Óradna (Rodna; Altrodna) 63
 Ószentanna (Comlăuş; –) 65
- Ördögkút (Treznea; Teufelsbrunnen) 134
- Pakles 134
 Palesztina 340
 Parajd (Praid; –) 31
 Parád (Spini; –) 166
 Partium 23, 415
 Pata (Pata; –) 354
 Patakfalva (Văleni; –) 332
 Páké (Pachia; –) 355
 Pálfalva (Păuleni-Ciuc; –) 333
 Pálos (Paloş; Königsdorf) 177
 Pánk (Panc; –) 229
 Párizs (Paris) 24, 65, 95, 198, 312, 364, 444, 449
 Penes 116
 Pest megye 60
 Petromány (Petroman; –) 133
 Petrozsény (Petroşani; Petroscheni) 37, 294, 305, 376, 379, 428
 Piski (Simeria Veche; –) 282
 Pleniţa 293
 Plevna 57, 133
 Ploieşti 194
 Pokola 134
 Polyán (Poiana Sibiului; Flussan) 354
 Pókafalva (Păuca; Törmen) 96
 Prahova megye 42
 Prázsmár (Prejmer; Tartlau) 134
 Predeal 191
 Prut 99, 256
 Puj (Puiu; Hühnerdorf) 63
 Pusztaalmás (Merişor; Apfeldorf) 37
 Pusztakalán (Călan; Kalan) 65
 Putna 202, 225
 Pürkerec (Purcăreni; Pürkessen) 134
 Püspökfürdő [Bihar vármegye] (Băile 1 Mai; –) 302

Radákszinje (Răzbuneni; –) 355
 Radna (Rodna; Rodenau) 29
 Radnót (Iernut; Radnuten) 379, 394
 Rakovica (Racovița; Rakowitza) 134
 Rákos 134, 199
 Rákosd (Răcăștie; –) 116
 Ráton (Ratin; –) 355
 Repesz 68
 Resica (Reșița; Reschitza) 64
 Resinár (Rășinari; Städterdorf) 38
 Retteg (Reteag; Reckentek) 135
 Régi román királyság [=Ókirályság] 174, 256, 270, 277, 281, 284, 289-290, 293
 Réty (Reci; –) 331, 333, 355
 Ribice (Ribîța; –) 331
 Rogoz (Rogojel; –) 134
 Roman 42
 Roskány (Roșcani; –) 229
 Róma 122, 226, 327, 462, 466
 Ruszka (Rusca; –) 134

 Sajónagyfalu (Mărișelu; Großendorf) 37
 Sajóudvarhely (Șieu-Odorheiu; Dienesdorf) 331
 Santiona 194
 Sárd (Șardu; –) 354
 Sárközújlak (Livada; –) 331
 Sáromberke (Dumbrăvioara; Scharnberg) 354
 Schönbrunn 167
 Segesvár (Sighișoara; Schäßburg) 64, 92, 287, 305, 376, 406, 443, 497-498
 Sellemberk (Șelimbăr; Schellenberg) 134
 Sepsiszentgyörgy (Sfîntu Gheorghe; St. Georgen) 134, 293-294, 355, 376, 379, 384, 386, 404, 435, 439
 Sepsiszentkirály (Sîncraiu; –) 332
 Serling (Măgurele; Scherling) 37
 Sobrosin (Săvârșin) 99
 Sheffield 340
 Sibisán (Sibișani; Sebesdorf) 178
 Sikló (Șiclău; –) 85
 Sinaia 235
 Sinfalva (Cornești; –) 432
 Skoré (Scoreiu; Standorf) 134
 Solymos (Șoimuș; –) 40
 Somlyó (Șimleu; –) 355
 Sospatak (Seușa; Salzbach) 96
 Sövényfalu (Cornești; Zeunen) 134

 Stockholm 61
 Suceava 257
 Sulina 153
 Sövényesség (Fișer; Schweischer) 134
 Svájc 95, 348

 Szabófalva (Săbăoani; –) 256
 Szakadát (Săcădat; –) 134
 Szamos (Someș; Somesch) 29, 344
 Szamosardó (Arduzel; –) 354
 Szamostelke (Someștelnic; –) 194
 Szamosújvár (Gherla; Neuschloß) 63, 376, 455
 Szancsal (Sincel; Simtschal) 243
 Szarakszó (Sărăcsău; –) 134
 Szatmár (vár)megye 35, 82, 169, 213, 281, 246, 252-253, 323, 358, 379, 382, 412, 418
 Szatmár(németi) (Satu Mare [ma], Satmar; Sathmar) 63, 93, 96, 130, 376, 379, 386
 Szálva (Salva; Salva) 40
 Szárazajta (Aita Seacă; –) 78
 Szárhegy (Lăzarea; –) 355
 Szászahuz (Săsăuși; Sachsenhausen) 134
 Szászkézd (Saschiz; Keisd) 134, 242
 Szászlekence (Lechința; Lechnitz) 68
 Szászrégen (Reghin; Sächsisch-Regen) 293, 379
 Szászsebes (Sebeș; Mühlbach) 37, 47, 63-65, 185
 Szászváros (Orăștie; Broos) 64-65, 92, 98, 116, 134, 148, 166, 235, 238-239, 247-248, 376, 378, 389, 434
 Szeben (vár)megye 285, 288, 295
 Szederjes (Mureni; Neuf-laigen) 345
 Szeged 434, 468
 Szelecske (Sălișca; –) 134
 Szelistye (Săliște; Großdorf) 32, 38, 64, 65, 250
 Szentandrás (Sentandras; –) 96, 177
 Szentdomokos (Sândominic; –) 286, 355
 Szenterzsébet (Gușterița; Hammersdorf) 285
 Szentgyörgy (Sângeorgiu; –) 355
 Szentimre (Sântimreu; –) 96, 355, 426
 Szentivánlaborfalva (Sîntionlunca; –) 333
 Szentkirály (Sâncraiu; –) 283
 Szentmárton (Dragu; –) 355
 Szentmiklós (Sânmiclăuș; –) 96
 Szentsimon (Sânsimion; –) 355
 Szenttamás (Tomești; –) 355, 425

- Szerbia 139, 460
 Szerdahely (Miercurea; Reußmarkt) 47, 64, 77
 Székelyandrásfalva [= Oláhszentandrásfalva (Säcel; Andresdorf)] 134
 Székelyderzs (Dârjiu; –) 331
 Székelyföld 31, 42, 70, 122, 210, 236, 272, 280-281, 283-287, 332, 338, 340, 342-343, 355-358, 363-364, 370-371, 398-399, 414, 418, 424-425, 438, 440, 442
 Székelyföldvár (Războieni-Cetate; Kaltenberg) 134
 Székelyhavas 283
 Székelyjő (Secuieni; –) 282, 283
 (Székely)keresztúr (Cristuru Secuiesc; Kreutz) 288, 336, 346, 376, 386, 394, 439
 Székelykocsárd (Lunca Mureşului; –) 428
 Székelykövesd (Cuieşd; –) 398
 Székelytamásfalva (Tămaşfalău; –) 342
 (Székely)udvarhely (Odorheiu Secuiesc; Hofmarkt) 31, 63, 274, 293-294, 341, 370, 379, 386, 389, 393, 404, 406, 432, 442
 Széplak (Suplacul de Tinca [ma], Seplac; –) 93, 277, 330-331
 Szépnýr (Sigmir; Schönbrk) 68
 Szer (Ser; –) 331
 Szibéria 257
 Szilágy (vár)megye 65, 281-282, 305, 363
 Szilágyeseh (Cehul Silvaniei; –) 249
 Szilágyfőkeresztúr (Cristur Crişeni; –) 331
 Szilágykövesd (Chieşd; –) 279
 Szilágymocsolya (Mocirla; –) 279
 Szilágynagyfalva (Nuşfalău; –) 331
 Szilágy sámson (Şamşud; –) 279
 Szilágy somlyó (Şimleul Silvaniei; –) 331, 376-377, 379
 Szilágy sziget (Sighetu Silvaniei; –) 279
 Szirbó (Sârbova; –) 134
 Szohodol (Sohodol; –) 66
 Szolnok–Doboka (vár)megye 40, 53-54, 58, 68, 79, 84, 86, 89-90, 135, 178, 195, 210, 298, 331, 442
 Szucság (Suceagu; –) 299
 Szőkefalva (Seuca; –) 331
 Talmács (Tâlmăciu; –) 331-332
 Tapolca (Topliţa-Ciuc; –) 272, 355
 Tarcsafalva (Târceşti; –) 330
 Tecuci 42
 Telekirécse (Recea Nouă; –) 134
 Teleorman 284
 Temes (vár)megye 411
 Temes–Torontál (vár)megye 86, 281-282
 Temesújnép (Unip; –) 134
 Temesvár (Timişoara; Temeschwar) 10, 48, 63-64, 91, 212, 282, 304-305, 376-377, 379, 381-382, 407, 411-412, 424, 427-429
 Temesvukovár (Vucova; –) 134
 Terebes [Temes vármegye] 134
 Teregova (Teregova; –) 65
 Timocul 139
 Târgoveşti 134
 Tisza 77, 95, 175, 225
 Tiszavina 134
 Târgu Jiu 235
 Tompaháza (Rădeşti; –) 347
 Torda (Turda; Thorenburg) 293, 299, 302, 305, 376-377, 404
 Torda–Aranyos (vár)megye 35, 58, 67, 195, 298, 363
 Tordas (Turdaş; –) 148
 Tordátfalva (Turdeni; –) 330
 Torontál (vár)megye 35
 Torontáloroszi [Torontál vármegye] 134
 Tölgyes (Tulghes; –) 277
 Tölgyesrecefalva 355
 Töröcsvár (Bran; Törzburg) 32, 65
 Törökország 139, 258
 Tövis (Teiuş; Dreikirchen) 63, 65, 336, 428, 447
 Trianon 14, 24, 464
 Tulcea 174
 Tulcea megye 174
 Tusnád (Tuşnad; Tuschnad) 283-284, 354
 Tutova 42
 Türe (Turea; –) 355
 Udvarhely (vár)megye 31, 35, 274, 281, 284, 285, 287-288, 293, 305-307, 331, 341-346, 357, 363, 370, 432, 438, 448
 Ungvár (Uzsgorod) 133, 197
 Uzdiszentpéter (Sînpetru; Petersdorf) 345
 Uzon (Ozun; Usendorff) 333, 344
 Újegyház (Nocrici; Leschkirch) 65
 Újlak (Iloc [ma], Uileac; –) 96

Újszentanna (Sîntana; –) 228
Újváros (Noiștat; Neustadt) 134

Vajdahunyad (Hunedoara; Eisenmarkt) 63,
65, 376
Valea Iepii 230
Valkány (Vălcani; –) 134
Varadia (Vărădia; –) 47
Vargyas (Vârghiș; –) 339
Varsolc (Varșolț; –) 355
Vaskapu (Poarta Sălajului; –) 442
Vasláb (Voșlobeni; –) 277
Vaslui 42
Vatikán 379, 515
Vác (–; Weizen) 204, 226-227, 259
Válaszút (Răscruci; –) 354
Vámosláz (Chișlaz; –) 134
Várdotfalva (Șumuleu; –) 272
Vársonkolyos (Șuncuiuș; –) 134
Várszó (Varsea; –) 64

Velence (Venezia) 95
Veresmart (Rotbav [ma], Roșia Săsească;
Rotberg) 39
Vermes (Vermiș; Wermesch) 133
Vulkán (Vulcan; Wolkersdorf) 342

Washington 61

Zaránd megye 40, 66, 78, 122, 183, 243
Zágon (Zagon; –) 332, 335
Zernyest (Zărnești; Zernescht) 64
Zilah (Zalău; Waltenberg) 376-377, 379,
384, 386, 389, 443, 446
Zöldes (Zeldiș; –) 134

Zselyk (Jeica; Schelken) 37
Zsibó (Jibou; –) 354
Zsombor (Jimbor; Sommerburg) 134
Zsögöd (Jigodin; –) 332

Szöveggondozói utószó

Alapelv

Bíró Sándor terjedelmes gépirata viszontagságos útja végén, 1988 tavaszán került a szöveggondozók asztalára. Nehezen olvasható és helyenként töredékes állapotban volt. A szerző nyilvánvalóan majdani szerkesztőire bízta a gépirat nyomdakésszé tételét.

A két könyvbe kötött második vagy harmadik gépeletnek 1989 tavaszára napvilágot kellett látnia – szokatlanul rövid időn belül. Ezért az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem lektorátusa egy bizonyos feltételhez köthette a szöveg sajtó alá rendezését: a kötet nemcsak és nem elsősorban szaktörténeteknek szól, hanem fő törekvése a hatékonyság, vagyis a széles olvasóközönség tájékoztatása. Ez a feltétel kizárta a teljes – és végső soron legegyszerűbb – szöveggondozást, ugyanakkor megkövetelte a posztumusz életmű iránti maradéktalan hűséget. Megbízatusunk célja egy textológiai igényes, a szerző szándéka szerint tudományosan népszerű szöveg kézbeadása volt.

Ilyenformán a jelen kiadás nem kritikai igényű: a szerző eredményeihez és jegyzetanyagához, illetőleg szakirodalmi utalással alá nem támasztott szövegrészeihez nem fűztünk kiegészítő avagy helyesbítő megjegyzéseket a tudomány mai állása szerint. A helyesírásban elsősorban az érvényes magyar akadémiai irányelveket követtük. Javítottuk a nyilvánvaló gépelési hibákat, ugyanakkor tekintettel voltunk a kézirat személyiség- és korszakdiktálta sajátosságaira is. Ami pedig a román nyelvű szövegrészek helyesírását illeti, mindvégig a mai szabályokat vettük alapul; a szerző ugyanis a 19. század írásmódbeli sajátosságait és ezeknek korszerű átírását¹ gépiratában nem vette következetesen figyelembe.

Cím, terjedelem

Bíró Sándor eredetileg a következő címet adta munkájának: A román és a magyar életkörülmények alakulása a dualizmus korabeli Magyarországon és Nagy-Romániában (1867–1940). Mivel azonban műve több száz oldalon nemcsak az „életkörülmények alakulásáról” számol be, hanem két korszakot és két társadalmi berendezkedést is összehasonlít, a szerkesztőbizottság új címet adott.

A szövegen sem tartalmilag, sem stilisztikailag nem változtattunk. A kiadás hiánytalan – egyetlen kivétellel: kihagytuk, jelöletlenül, a gépirat román nyelvű szövegrészeit, amelyeket a szerző a főszövegben magyarra fordított idézetek eredetijeiként – minden filológiai célzat nélkül – a jegyzetekbe utalt.

Szerkezet

Ahhoz, hogy Bíró Sándor műve minél kevesebb rövidítéssel, változtatással, de mégis gazdaságos formában jelenjék meg, a két korszakot tárgyaló könyvet egy kötetben adjuk közre. A szöveg tagolása az eredeti szerkezetet követi. Három helyen (a 236, 249 és 297 lapokon)* szögletes zárójelben új [alcímeket] szerkesztettünk a megfelelő fejezetek

---

* Jelen kiadásban: 206, 216, 258.

áttekinthetősége érdekében. A szerző címszavas, lapszámatalás nélküli tartalomjegyzékét kislexikon-jellegű adattárával a Függelék-be (az 531-543 lapokra)* soroltuk. A művet – használhatóságát növelendő – egy korszerű tartalomjegyzékkel vezetjük be, melynek tételei a Bíró-féle jegyzéktől eltérően megegyeznek a fejezetek és alfejezetek címeivel. A Bíró Sándor életművéről képet adó Mester-féle válogatott bibliográfia tájékoztató jellegű, teljességre törekvő kiegészítése a további kutatás feladata.

Lábjegyzetek, források, irodalom

A gépirat nyers jegyzetanyagát fejezetenként számozva szedtük rendbe. A nemegyszer tévesen vagy hiányosan vonatkoztatott lábjegyzeteket a szerző felhasznált könyvésze alapján igazítottuk helyre. A szerző ránk maradt utalásait elfogadtuk, pusztán az olvashatatlan vagy hiányos adatokat ellenőriztük és egészítettük ki.² Mégis, a kérdéses anyag hozzáférhetlensége miatt *-os jelöléssel változatlanul kellett hagynunk néhány hivatkozási pontatlanságot.

A viszonylag kis arányú kiadatlan – részben levéltári – anyagot, valamint a személyes adatközlésekre avagy a szerző saját, könyvészetileg fel nem dolgozott adatgyűjtésére támaszkodó anyagot kivéve, Bíró jegyzetapparátusát Források és irodalom cím alatt összesítettük, mégpedig Könyvek, tanulmányok, illetve Hírlapok, folyóiratok, évkönyvek szerint. A mellékelt könyvészetben össze nem foglalt forrásanyagot egészében és dőlten (pld. Az Unitárius Főtanács jegyzőkönyve. Kolozsvár 1935), a forrás- és irodalomcsoportot rövidített formában (pld. Ciorogariu Roman: Zile trăite. Oradea 1926 = Ciorogariu), a szerző nélküli sajtóanyagot pedig a megfelelő rövidítéssel közöljük (pld. LB = Libertatea). Tekintettel Bíró saját részletes tájékoztatójára a Függelékben („Gyakran idézett források és szerzők”, 531-542 lapok), a könyvészeti anyaghoz további eligazító megjegyzést nem fűztünk.

Bíró egyik fő forrása a század eleji román sajtó. Hírlapok esetében az év, illetőleg évfolyamon kívül, vagy a megjelenési hónapot és napot, vagy az évfolyam oldalszámát, vagy a napilap számát adja meg; itt egy hiánytalan adat kiegészítő egységesítésről le kellett mondanunk, mivel a szóban forgó anyag hiánytalanul csak Romániában lenne megtalálható, ahol viszont külföldi szerkesztők számára gyakorlatilag hozzáférhetetlen.

Első könyvében Bíró román napilapra vagy folyóírra hivatkozva a bibliográfiai adatok után gyakran a hivatkozott cikk címét szerző nélkül adja meg. Ezt a régies jegyzetelési módot meghagytuk – a mindenkori címet dőlten szedve –, mivel Bíró elsődleges forrásként amúgy is a mindenkori lapot használta. Az ilyenfajta utalás az összesített könyvészeti jegyzékben a megfelelő hírlapnak felel meg, melynek megjelenési helyét kiemelt forrásértéke miatt megadjuk.

Személynevek, földrajzi nevek

Mester Miklós előszaván, Balla Bálint bevezetőjén és a mellékleten kívül, két külön mutatóba gyűjtöttük a kiadás személyneveit és földrajzi neveit.³ Az anyag rendezésekor figyelembe vettük a román ábécét: a mellékjeles betűk az eredeti, jelzetlen betűket követik (a, ă, â; i, î; s, ș; t, ț). Mindkét mutató azonosító jellegű, és nem értelmező, lexikális.

A személynévmutató mindenkit tartalmaz a lábjegyzetek és a címszavas tartalom anyagát kivéve. Azokat a személyiségeket, akiket Bíró Sándor saját Függelékében a „Gyakran idézett források és szerzők” alatt bemutat, ü jellel különböztettük meg. Mivel több személynév, elsősorban a „névtelen” hivatalnokok nevei gyakorlatilag azonosíthatatlanok, ezek szövegbeli, közvetetlen írásmódjukkal szerepelnek. A román neveket Bíró írásmódjában soroljuk fel, (zárójelben) jelezve

* Jelen kiadásban: 497-522.

ismert avagy azonosítható eredeti alakjukat. Például: Iorga Miklós (Nicolae). Az azonos vezeték- és/vagy keresztnévű személyek megkülönböztetésére feltüntettük a szakmai hovatartozást. Azok a magyar családnevek, amelyek nem egy azonosítható, konkrét családot jelölnek, hanem változataikat (például Bartók – Bartoc), nem tételei mutatónknak.

A helynévmutató tartalmi körét földrajzi névmutatóvá tágítottuk, mivel a földrajzi neveknek a szűkebb értelemben vett helynévi mivoltukon túl történeti-politikai fontosságuk is van. A mutatóba nem vettük fel viszont Magyarországot, Erdélyt, Romániát, Nagy-Romániát, továbbá a Függelék és a lábjegyzetek adatait. A Bíró által részben románul is idézett helyneveket meghagytuk a szövegben; ezeket egységesítettük viszont a mutatóban. A felvételnél a helynevek magyar írásmódját tekintettük mérvadónak, tehát a magyar alakot (zárójelben) követi a román, illetve – ha van – a német elnevezés. A mutatóban dőlten szedett román helynevek a főszövegben is előfordulnak. Ha egy település mai hivatalos román neve nem azonos a korabeli elnevezéssel, amelyet Bíró használ, akkor a jelenlegi név után [ma] szerepel. A földrajzi névmutatóhoz megjegyzendő még, hogy értelemszerűen külön tételként különbözteti meg a hasonló nevű megyét és a területén lévő várost, így: Szatmár (vár)megye, Szatmár(németi). Ha a magyar név után (zárójelben) álló román név mellett egy „-” áll, az a német elnevezés hiányát jelenti. Ahol a név lokalizálására más lehetőség nem volt, ott a helység történelmi vármegyéjét [zárójelben] tüntetjük fel, ahol pedig segédleteink nem igazítottak el, ott csupán a helynevet adjuk meg.

Budapest
München [1989]

Csapody Miklós –
K. Lengyel Zsolt – Szász Judit Anna

Jegyzetek

1. A román filológia idevonatkozó szabályait közli Fischer I.: Transcrierea textelor românești din secolul XIX. In: *Limba Română* 11 (1962) 5: 580.
2. Sajtótörténeti segédletek: Crăciun I.: *Bibliographie de la Transylvanie roumaine 1916-1936*. In: *Revue de Transylvanie*. Cluj 1937. 429-792. – Hangiu I.: *Dicționar al presei literare românești (1790-1982)*. București 1987. – Hodoș Nerva – Ionescu Al.-Sadi: *Publicațiunile periodice românești (ziare, gazete, reviste)*. I. 1820-1906. *Descriere bibliografică de ~ București 1913*. – Monoki István: *A magyar időszakai sajtó a román uralom alatt 1919-1940*. Összeállította ~ Budapest 1941. – Baiculescu George – Răduică Georgeta – Onofrei Neonila: *Publicațiunile periodice românești (ziare, gazete, reviste)*. II. *Catalog alfabetic 1907-1918*. Supliment: 1790-1906. *Descriere bibliografică de ~ București 1969*. – József Farkas – Kócsay György – Sinka Erzsébet – H. Törő Györgyi: *A magyar sajtótörténet irodalmának válogatott bibliográfiája 1705-1945*. Összeállították ~ Budapest 1972. – Stanca Desa Ileana – Morărescu Dulciu – Patriche Ioana – Raliade Adriana – Sulică Iliana: *Publicațiunile periodice românești (ziare, gazete, reviste)*. III. *Catalog alfabetic: 1919-1924*. *Descriere bibliografică de ~ București 1987*.
3. Általános és történeti bibliográfiák: Petrik Géza: *Magyar Könyvészet 1886-1900*. I-II. Szerkesztette ~ Budapest 1908, 1913. – Petrik Géza – Barcza Imre: *Magyar Könyvészet 1900-1910*. I-II. Szerkesztették ~ Budapest 1917, 1928. – Kozocsa Sándor: *Magyar Könyvészet 1911-1920*. I-II. Sajtó alá rendezte ~ Budapest 1939, 1942. – Bodea Cornelia: *Bibliografia istorică a României. Secolul XIX*. II. *Volum îngrijit de ~ București 1972*. – Bako Elemer: *Guide to Hungarian Studies*. I-II. Stanford/California 1973. – Dicușescu Vladimir: *Bibliografia istorică a României. Secolul XIX*. III. *Volum îngrijit de ~ București 1974*.
4. Azonosító segédeszközök: Wagner Ernst: *Historisch-statistisches Ortsnamenbuch für Siebenbürgen*. Köln-Wien 1977. – Täuber Lelia – Wolf Marionela: *Indice general*. In: Ștefan Pascu: *Făurirea statului național unitar român*. II. București 1983. 335-395. – Poștărița Emilia – Spermezan Sabina – Arimia Vasile: *Indice*. In: 1918 la români. *Documente externe 1916-1918*. Direcția Generală a Arhivelor Statului. II. București 1983. 1319-1342. Erdély története. III. Főszerkesztő Köpeczi Béla. Budapest 1986. 1831-1901. – Wildner Dénes: *A községnevek 20. századi változásai a történelmi Magyarországtól más államokhoz csatolt területeken*. Kézirat. [A müncheni Magyar Intézet *Studia Hungarica* sorozatában jelenik meg 1990-ben.]